

JAMEIAT ESSALAM

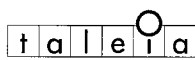
Associació d'Osona per la Pau

JAMEIAT ESSALAM

Associació d'Osona per la Pau

Experiències de Pedagogia Social, 57

JAMEIAT ESSALAM

Associació d'Osona per la Pau

Fundació Serveis de Cultura Popular

· 1999 ·

Jameiat Essalam

Jameiat Essalam
Associació d'Osona per la Pau
Centre cívic Frederica Montseny
Pintor Guàrdia, s/n
08560 Manlleu
Tel. 93 851 34 52 - 850 65 00

Text redactat per Joan Soler i Amigó a partir
de documents i converses amb membres de l'Associació,
a petició de la Fundació Serveis de Cultura Popular.

Primera edició: novembre de 1999

© Fundació Serveis de Cultura Popular

Edició realitzada per Alta Fulla
Passatge d'Alió 10, 08037 Barcelona

Imprès a Alta Fulla · Taller
Dipòsit legal: B 48954-1999
ISBN: 84-8000-095-3

A Mimoun Ben Ibrahim

D'ell hem après el significat més profund del mot «thifaut»: ser i sentir-nos «fars» els uns per als altres. Amb l'absoluta certesa que *la seva absència és la presència* més fonda que ens acompanya sempre.

Viure conjuntament és una aventura on l'estimar, l'amistat, és una bella trobada amb allò que no ets tu mateix, amb allò que sempre és diferent de tu i que t'enriqueix.

TAHAR BEN JELLOUN

Manifestació a Barcelona contra la Llei d'estrangeria.

Festa de Sant Jordi al barri de l'Erm de Manlleu.

■ Cada història és com una frase oberta

Un llibre que pretengui explicar què és Jameiat Essalam no és reductible a un conjunt de dades sociològiques sobre la immigració magribina a Osona Nord, ni a un recull de documentació publicada, ni tan sols d'ús intern.

Jameiat Essalam és una història, una història clarament subjectiva, perquè és contada per subjectes, per persones que l'han feta. I aquesta història, que també els ha fet a ells, ha deixat profundes traces en la seva biografia. Jameiat Essalam és una aposta, un compromís tens i absorbent anys a través.

És com una frase sense punts ni comes, començada l'any 1988 i que les persones que en formen part a hores d'ara continuen escrivint. Ho expressava amb molta claredat el filòsof Gabriel Ferrater i Mora parlant de la continuïtat:

A mesura que cada nova acció se sobreposa a les passades, aquestes darreres són substancialment modificades, perquè el que s'agrega no és un mer apèndix que pugui arbitràriament eliminar-se; el que ja existia, semblava trobar-s'hi implicat i necessitar només desenvolupar-se.

Ferrater posava com a exemple qualsevol vida humana. Podríem perfectament emmanllevar l'exemple per aplicar-lo a la trajectòria de Jameiat Essalam:

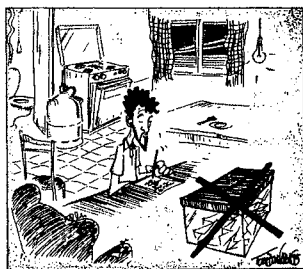
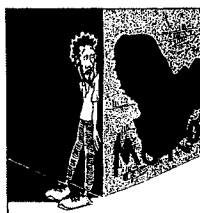
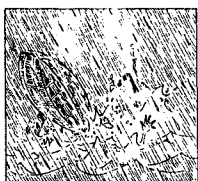
Una vida humana així edificada canvia, sense treva, tant el seu futur com el seu passat. El futur són les possibles paraules noves que poden inserir-se a la frase única, constitutivament incompleta, de la seva vida. El passat són totes les paraules ja dites, sense les quals els nous mots serien incomprendibles.

Tot fent memòria de la història de Jameiat Essalam —un nom que es va traduir en català com Associació d'Osona per la Pau—, des de la seva prehistòria, des de l'experiència personal, ens adonem que aquesta contínuament es reinterpreta, i es redescobreix allò que ha estat, allò que és i allà vers on apunta aquest passat i aquest present. Profunds acords que es contraposaven amb íntims desacords es van succeint —gairebé com un joc, un joc dialèctic— tot al llarg de l'intent d'explicació.

La història de Jameiat Essalam en tant que percepció i interpretació d'uns fets esdevinguts i a esdevenir, manté la vivència apassionant de les subjectivitats. En tot cas, el gruixut i detallat recull de documentació i de dades escrites des dels inicis de Jameiat fins ara permetran objectivar la narració.

■ Jameiat Essalam en tres temps

La primera etapa és breu (1988-1989/90): són els orígens, la prehistòria que conduirà als inicis de l'Associació d'Osona per la Pau. Hi ha una realitat que apareix i que modifica a poc a poc, imperceptiblement, la vida quotidiana dels pobles, viles i ciutats d'Osona Nord; una realitat que és experimentada de ben a prop en el barri de l'Erm de Manlleu: un degoteig continuat d'immigrants magribins, una presència que esdevé ha-

bitual, no gens torbadora. Un barri amb una presència d'entitats sensibles al tema de la diversitat cultural: Peña Flamenca, Escola d'Adults, Associació de Veïns...

La segona etapa (1989/90 - 1995/96) és llarga, densa, intensa: és el gruix de la història de Jameiat Essalam, el procés de la seva constitució fins a la consolidació. Hi ha situacions i realitats externes —generals i properes— que condicionen els processos associatius, els projectes que es desenvolupen i les dinàmiques internes.

Aquesta etapa engloba diferents subetapes, que s'esbiaixen i s'imbriquen sovint de forma indestriable: inclou la inevitable —fins i tot necessària— situació de crisi, d'incertesa, de canvis d'actitud. Es viu el tens qüestionament, de difícil resposta, sobre on s'és realment, cap on cal anar, quin tipus de continuïtat convé traçar. No és fàcil coincidir del tot en la interpretació de la realitat i en la valoració del present, dels guanys i de les pèrdues, en l'aposta mateixa. Tanmateix, tot i que en aquest context el sentit i el futur no apareixen gaire definits, es manté el compromís, la voluntat i la tasca.

La tercera etapa és l'actual, la recent, des d'arran d'ara. L'associació ha madurat, s'ha consolidat. «Ja no ens flagel·lem», comenta, amb un deix d'ironia, algú dels catalans de l'associació. Ben al contrari: ara és quan l'alambí de l'anàlisi i la interpretació es troba en disposició i se sent capaç de destil·lar i transcriure amb prou objectivitat l'experiència.

■ Els inicis de la immigració estrangera a Manlleu

La memòria més llunyana sol ser més nítida, i està sembrada de descobertes, de situacions noves i d'esdeveniments impactants. La narració de la primera etapa és, doncs, prou precisa i la seva descripció, prou lineal.

Ens situem pels volts de 1988. De mica en mica comencen a arribar marroquins al barri de l'Erm de Manlleu. Han deixat el seu país d'origen buscant feina, sota les condicions pròpies de la immigració forçada. Si han fet cap a Manlleu, és perquè a Manlleu hi ha algú del seu poble, parent o conegut.

Manlleu és el segon municipi de la comarca d'Osona, després de Vic. Té uns 17.000 habitants. La seva estructura productiva està basada fonamentalment en la indústria, especialment la metallúrgica, i actualment també en empreses del sector químic i alimentari.

Manlleu és i ha estat una població receptora d'immigració, mà d'obra per a les seves indústries. Als anys 60, immigrants procedents del sud de la península, sobretot d'Andalusia i, a partir de 1975, del Magrib. El

flux més important es produeix l'any 1987, amb l'entrada massiva d'homes; i el 1990, quan la primera onada comença a estabilitzar la seva situació, amb l'arribada de les respectives famílies.

Tot immigrant és un emigrant: ells vénen de la província de Nador, al nord del Marroc, de pobles que tenen noms com ara Sigangan, Beninsar, Ibarracan, Benisidel, de població majoritàriament berber. També n'hi ha d'àrabs, d'Agadir, de Casablanca, de Mula Idris... Alguns procedeixen de Melilla.

Emigren per motius econòmics i vénen a Catalunya buscant millors condicions de vida, enlluernats per amics i familiars que s'han obert camí abans que ells.

La majoria d'ells tenen un nivell d'instrucció baix, i professionalment ocupen els graons laborals inferiors: molt pocs tenien ofici al seu país, i aquí han de treballar en les feines que els treballadors d'aquí refusen, les pitjors i les més mal pagades. A causa de la seva situació d'il·legalitat, no tenen contracte de treball, ni tampoc assistència sanitària.

Viuen en cases en molt males condicions d'habitabilitat, per a les quals els reclamen lloguers desmesurats. Això els porta a haver de conviure fins a vuit persones en un mateix pis, en situació d'insalubritat, amb risc de contreure malalties i sense un espai propi d'intimitat. La majoria dels fills en edat escolar estan escolaritzats, tant en escoles públiques com en escoles concertades. Les dones comencen a trencar els seus anteriors patrons culturals per la necessitat de buscar feina fora de casa.

La inserció social d'aquest col·lectiu és difícil. Les seves condicions de vida estan afectades per la precarietat. Viuen al marge. Si s'acosten a Càritas és per a l'abastament de les necessitats elementals; si s'adrecen a Comissions Obreres és per assumptes laborals; si truquen als Serveis Socials de l'Ajuntament és perquè els estenguin els papers per ser atesos al Centre d'Atenció Primària de Salut local...

Però si acuden a l'Escola d'Adults Miquel Martí i Pol del barri, és perquè l'Escola se'ls apropa a través d'una enquesta intencionada. És l'enquesta, formulada per alguns mestres, que s'acosta als marroquins que troba pel carrer i per la plaça. Se'ls acosta per parlar amb ells, dels quals ben poca cosa es coneix, i se'ls pregunta si coneixen l'Escola, i si volen fer classes de llengua castellana.

Són uns immigrants diferents dels que algunes dècades abans havien arribat del sud d'Espanya: aquells parlaven andalus, extremeny, era possible d'entendre'ls i d'entendre-s'hi; tenien una cultura pròpia, diferent de la catalana però no pas desconeguda, amb un substrat religiós tradicional comú... i tenien un carnet d'identitat com la gent del país.

En canvi, aquests nous immigrants tenen una identitat però sense carnet: són estrangers, de fora de l'Estat i extracomunitaris, parlen una llengua desconeguda, inintel·ligible —sigui àrab o berber—, la seva cultura és estranya, diferent, des de la manera de vestir i de cuinar fins als noms i cognoms i les creences i pràctiques religioses.

■ Què representa immigrar

Un d'ells, Abdelghani El Molghy, vingut de Nador a Catalunya, havia escrit aquest poema sobre l'arriscat viatge amb pastera de molts dels seus compatriotes, d'una a l'altra riba del mateix mar Mediterrani, però d'un país, d'una cultura, d'un continent, a un altre: del Marroc a Espanya, d'Àfrica a Europa. S'entén perfectament el que descriu, i l'anguniosa esperança que expressa i encomana:

La pastera

L'exili s'ofega a mig camí
sense deixar rastre de frustració.
Un paradís sense aigua és el nostre somni preferit,
i la nostra salvació és aquesta pastera.

Però la pastera no duia cap nom
ni tenia adreça.
Aigua beneïda,
porta les nostres pregàries a cada llar!

A cada sant li portarem espelmes
i hi sacrificarem l'últim cap de bestiar.
L'horitzó només ens ha promès
onades de sospirs i muntanyes de cansaments.

S'enfosca l'aigua, tan a prop i tan lluny,
i s'enfosca l'ànima.
El vent del sud bufa olor de morts.
Cementiris líquids.
Noms descolorits.

Res no ens detura en aquest camí cap a la nova Meca.
Creiem en aquest mar, pou de miracles.
I si patim és perquè anem contracorrent.

Homenatge al mar, homenatge al seu poble.
La teva esquena no es cansarà mai
i mai no ens cansarem nosaltres.

Un altre, Lahcen Fayk, explica, en el full groc de presentació de l'exposició fotogràfica «La reubicació del perpetu retorn» (novembre de 1996), la seva íntima experiència d'immigrant, allò que ha deixat i allò que s'ha endut amb ell, la seva inesborrable pertinença. Perquè tota immigració és, al seu torn, una emigració. Migrar i migrar-se tenen una mateixa arrel etimològica:

El retorn

El retorn d'un immigrant no és més que un retorn físic, perquè la seva ànima i els seus pensaments estan sempre relacionats amb la seva terra natal, amb la qual hi ha un vincle espiritual.

Retornar a les vacances, per a mi, és un viatge a la infància, és un reciclatge, una revisió amb detalls de totes les etapes de la meua vida.

El llarg camí, els milers de quilòmetres no afecten la joia de l'arribada. Viatjo amb un feix de records, amb els quals estableixo un diàleg excepcional. Això esborra la fatiga i el cansament del llarg trajecte.

Arribant, cada camí, cada arbre, cada pedra... em recorden mil i un esdeveniments.

Quan arribo tinc la impressió que el temps s'ha aturat. És allà on el vaig deixar a la partida. Res no ha canviat, malgrat «el gran canvi». L'any passat, per mi, és ahir.

Després d'un mes ja penso en un altre regrés. Em trobo entre dos retorns: el retorn que he fet al meu país natal i l'altre que he de realitzar cap al país que m'acull. L'un i l'altre són ben a prop del meu cor.

Montserrat Solerdelcoll contrapunta els sentiments de Lahcen Fayk escrivint, al revers del mateix full groc, aquests altres pensaments:

L'immigrant és el continu desplaçament, el sense lloc. Aquell que carrega el seu ser-en-el-món en maletes i farcells. En maletes invisibles carrega vincles que construeixen la seva identitat: paisatges, mirades, olors, sabors, colors, sons, músiques... En maletes visibles carrega estris per recomençar una altra vegada en un lloc que difícilment podrà sentir casa seva.

Ell no és estranger. Un estranger és qui està de pas, aquell que té un lloc que anomena casa seva. L'immigrant és sempre una maleta que es desplaça d'un lloc a l'altre

en un desplaçament perpetu d'ell mateix, que ha de reconstruir-se de nou en un espai que no l'acull. Eterns desplaçaments d'una identitat que pren forma en el canvi. El seu viatge està habitat per la prova, el perill, el dolor.

L'immigrant ens retorna una imatge que no ens agrada. Trenca el nostre imaginari de societat de benestar. És el viatge d'una pobresa visible, propera, quotidiana. Una alteritat que havíem allunyat en altres terres. Des de la distància ens sabíem solidaris, però ara la seva proximitat ens evidencia la nostra insociable sociabilitat.

La reubicació del perpetu retorn és la mirada que sent el viatge. L'alteritat de l'artista pren l'evidència més dolorosa de l'immigrant, el seu continu desplaçar-se: per dins, en el seu procés de construcció d'identitat, i, per fora, en la tornada a una terra contínuament enyorada i que mai no retroba plenament. És l'artista qui, posant-se dins el seu «altre», ens mostra el còmode silenci de la nostra alteritat.

Les imatges ens apropen a la lògica del conflicte, aquesta realitat dolorosa propera que ens qüestiona el nostre propi distanciament social de l'altre. Projectar-les sobre les nostres parets és també forçar el des-silenciament del conflicte.

■ Aquell curs intensiu de juny i juliol de 1989

Aviat, a l'Escola d'Adults Miquel Martí i Pol del barri de l'Erm de Manlleu s'imparteixen les primeres classes per a marroquins, de llengua i coneixement de l'entorn. L'Escola compta amb la col·laboració de la regidoria de Serveis Socials de l'Ajuntament de Manlleu, amb Comissions Obreres i, en aquell primer moment, amb el Centre de Normalització Lingüística.

El primer dia acuden a classe unes vuitanta persones aproximadament. La mestra que els rep es veu totalment desbordada. D'un dia per l'altre, cal cercar uns mínims recursos, de mestres i també econòmics.

El curs s'organitza amb tres mestres que es fan càrrec de tres grups-classe, segons els nivells següents:

alfabetització, neoelectors i aprenentatge de l'idioma. Hi acuden marroquins de Vic i de l'entorn: Manlleu és la primera població d'Osona —l'única, llavors— on, per mitjà de l'Escola d'Adults, hi ha una oferta de formació per a immigrants magribins.

Les classes comencen a principis de juny de 1989, cada dissabte de 5 a 7 de la tarda. Vénen a ser una mena de curs intensiu de llengua, però també serveixen per descobrir moltes coses de la vida quotidiana del país, i per reflexionar sobre la seva nova realitat. L'ajut del Centre de Normalització Lingüística només permet finançar les classes durant dos mesos. Juliol acabat, l'activitat queda tallada: manquen recursos, cap institució no n'hi aporta de nous.

El record d'aquell final de curs, però, resta ben viu: el piscolabis de pa amb tomàquet, l'exposició de quadres i fotografies del món musulmà i, sobretot, l'actuació d'un grup de música magribina. L'Ismael, un responsable del CITE (Centre d'Informació de Treballadors Estrangers) de Catalunya hi porta un marroquí que toca la guitarra. Els membres d'aquell grup musical incipient coneixen uns amics berbers de Roda de Ter que fan música. També són de Nador i es presenten a la festa vestits amb gellaba i tocant instruments tradicionals del seu país. Canten cançons reivindicatives berbers i temes d'immigració. És la primera vegada que els immigrants senten música berber aquí, a Osona.

És curiós adonar-se com, aquí, a Catalunya, els marroquins de cultura berber accentuen la seva identitat diferenciada de l'àrab i es manifesten més com a berbers que no al seu país d'origen.

En trobar-se a Catalunya, els marroquins, berbers majoritàriament —almenys a Osona—, aviat estableixen un paral·lelisme de la situació berber respecte dels àrabs amb la catalana respecte del castellà. El sentiment d'allunyament, que reforça els trets d'identitat, els duu a prendre una consciència més clara de la seva

berberitat, i això els mou a manifestar-la, des d'un cert amor propi col·lectiu, enfront dels marroquins de cultura àrab. Sovint les dues cultures entren en conflicte: a les classes de cultura magribina, a les intervencions a la ràdio, en les actuacions musicals... La llengua i la música són dues formes d'expressar aquesta identitat berber.

Aquelles primeres actuacions musicals disperses, doncs, influiran, més endavant, en la creació de Najoum El Gorba, «Estrelles de la Immigració», un grup de música predominantment de parla tamazight, amb una suggerent combinació d'instruments: guitarra, tambor, panderos, una mena de llaüt o mandolina magribina i bateria. Amb el temps, faran «bolos» pertot arreu, de Girona a Sant Cugat del Vallès i per tota la geografia de la immigració nord-africana. Tot un referent per a d'altres nous grups de música discutiblement anomenada «ètnica».

Mentrestant, Càritas desplega una tasca assistencial envers els sectors més marginats: a més de gitanos i població autòctona, s'hi troben marroquins. Tanmateix, aquests s'hi mantenen distants, pel fet que Càritas pertany a l'Església. L'aproximació és per mitjà de persones concretes que fan de pont. S'hi imparteixen activitats de formació, però és un altre context, una altra orientació.

La immigració és un repte. A l'entorn d'aquell primer curs intensiu comencen a surar en els ànims d'uns i altres sensacions i pensaments, es formulen preguntes —sempre preguntes, algunes de les quals, i moltes més, encara avui es drecen com a interrogants—, s'intueixen projectes, s'estableixen contactes, s'assagen actuacions, s'embasta una primera organització. Dues primeres prioritats: la legalització —tenir papers— i les aules de formació. També es considera del tot necessari promoure mitjans estables per tal que el col·lectiu immigrant no hagi de renunciar a la seva cultura d'origen.

Però un fet sobtat, del tot inoportú, convulsiona, trasbalsa, aquelles primeres relacions i expectatives. Suposarà un cop dur per a tots.

■ La batuda policíaca de la fàbrica d'en Puigneró

Manlleu es veu trasbalsada per la política repressiva que des d'altres instàncies es congria envers la immigració estrangera. És l'hivern de 1989. En plena nit, tres autobusos de la policia es dirigeixen a Manlleu i a la fàbrica d'en Puigneró de Roda de Ter i de Sant Bartomeu del Grau.

Amb nocturnitat i inesperadament acordenen el barri. De sobte truquen a les cases dels magribins. No pas indiscriminadament: duen unes llistes d'adreces prou explícites. Als qui ho conten, els ve als llavis aquella cançó que cantava la Maria del Mar Bonet dels temps de la repressió franquista: «Què volen, aquesta gent, que truquen de matinada?»

Els desperten brutalment, els fan llevar, els fan pujar als autobusos i se'ls emporten nit a través. N'hi ha que aconsegueixen esquivar la batuda, com algú que s'amaga sota el llit. D'altres es fan escàpols, com en Hassan, que fuig per la porta de l'eixida i no para de córrer cames ajudeu-me des de Roda a Manlleu...

L'acció desassossega el collectiu marroquí. Por sobre pors apaivagades. Malentesos i angúnies semblen haver enterbolit per un moment la franquesa de les relacions, i vells interrogants semblen despertar-se d'ensurt per martellejar una confiança edificada damunt l'arena de moltes incerteses:

– Com ha estat que la policia tingués les llistes amb les seves adreces?

Sembla que la policia ha fet un ús indegut de dades presentades al Govern Civil per negociar la regularització d'immigrants. En lloc de legalització, expulsió. Així és com apliquen la Llei d'estrangeria. Feta la llei... Però aquesta Llei ja duia amagada la trampa en els instints del seu mateix articulat.

Després d'aquesta batuda de la policia, el recel retreu els immigrants, i el desànim i la frustració s'apoderen dels organitzadors d'aquell curs de formació. La perplexitat s'apodera dels ànims de tothom davant la constatació que la injustícia es manifesti sense embuts i castigui tan abusivament aquesta comunitat. La perplexitat i la ràbia. Tres mesos més tard es tornen a repetir aquests incidents.

– Com és possible que des d'un govern democràtic es despleguin actuacions policiaques més pròpies del feixisme?

És d'ingenus pretendre negociar amb el poder. Però no es tracta pas de girar-se en retirada, i encara menys de rendir-se. Tothom s'adona que convé anar alerta a l'hora d'actuar, que s'ha de jugar amb més astúcia que el poder. Tanmateix, amb ple convenciment i amb tota la fermesa, cal mantenir l'aposta. I reforçar la solidaritat: una resposta a aquest fet serà la creació d'Osona Solidària.

■ Accions i reaccions davant la immigració estrangera

Les vivències concretes no es poden aïllar ni exposar fora de context. Cal referir aquells primers tempteigs a la realitat de la situació en què es troben els immigrants estrangers al nostre país.

Des de finals de la dècada dels setanta i primeries dels vuitanta, l'increment de la immigració de treba-

lladors provinents del nord d'Àfrica i d'altres països de l'anomenat Tercer Món, sovint amb una situació política o econòmica difícil, és considerat pel govern de l'estat espanyol com un fenomen social que cal contenir amb mesures jurídiques i policiaques rigoroses, limitatives dels drets humans. «L'immigrant és el fill gran de la desigualtat», afirma l'immigrant Lahcen Fayk, membre de Jameiat Essalam.

La Constitució Espanyola de 1978 consagra els drets fonamentals de la persona. Però les creixents bosses d'immigrants fan necessària una regulació d'acord amb aquests drets. La polèmica Llei dels Drets i Llibertats Públiques dels Estrangers a Espanya —més coneguda amb el nom de Llei d'estrangeria— promulgada el 1r de juliol de 1985 pretén aquesta regulació.

Però ni la Llei ni el seu Reglament de 26 de maig de 1986, per més que restringeixen molts dels drets fonamentals dels immigrants, no aconsegueixen deturar el degoteig creixent d'immigrants econòmics ni la immigració illegal. Com remarca Josep M. Manté, advocat del Collectiu Ronda, «la Llei i el Reglament han estat murs infranquejables i les solucions han vingut al marge de la Llei».

Comencen a aparèixer actituds de suspicàcia i xenofòbia i reaccions disperses de rebuig per part de la població autòctona. L'any 1988, a Santa Coloma de Farners, uns infants fills de pares immigrants que fa temps que viuen a la vila es troben amb entrebancs seriosos en la seva escolarització.

Al seu torn, però, també sorgeix en determinats col·lectius ciutadans la voluntat d'acollir les famílies immigrants amb les millors condicions possibles. Comença a manifestar-se públicament la preocupació per la marginació que molts nouvinguts pateixen, alhora que es denuncia la seva indefensió per part de les institucions oficials.

A Santa Coloma de Farners mateix és l'escola d'adults africans Samba Kubally el col·lectiu que respon

solidàriament a aquestes actituds xenòfobes. El 17 de juny de 1989 té lloc a l'Escola de Capacitació Forestal Can Xifra d'aquesta població una jornada convocada per Trama¹ amb el doble objectiu de donar suport a l'escola Samba Kubally i d'establir contactes entre diferents professionals i col·lectius ciutadans ocupats o interessats en la temàtica multicultural. Hi assisteixen una seixantena de persones.

Aquesta trobada enllaça amb una altra a Sant Vicenç dels Horts, el 16 de desembre del mateix 1989. D'aquí sorgirà un seminari sobre didàctica per a la formació de treballadors estrangers, i, el setembre de 1990, se celebra la Primera Escola d'Estiu sobre Interculturalitat a Girona, al Centre Cívic del barri de Sant Narcís.

L'Escola d'Estiu de Girona està organitzada pel Departament de Pedagogia Social de la fundació Ser.Gi (Servei Gironí de Pedagogia Social), pel GRAMC (Grup de Recerca i Actuació sobre Minories Culturals) i pel col·lectiu Trama. Afavoreix els contactes i intercanvis entre entitats, col·lectius i gent diversa, professionals o voluntaris implicats no solament en aspectes educatius, sinó també en el treball social, la salut, l'acollida... del Barcelonès, del Gironès i la Selva, d'Osona, del Maresme, d'arreu.

1. El Programa Trama estava format en aquells moments per l'Associació d'Educació Permanent d'Adults (AEPA), el Col·lectiu d'Alfabetització del barri de la Mina, l'Escola d'Adults Miquel Martí i Pol d'Osona Nord, els Grups d'Alfabetització Comunitària de Castelldefels, l'Escola de l'Esplai de Barcelona, el Movibaix (Moviment d'Esplais del Baix Llobregat), les fundacions Jaume Bofill, Serveis de Cultura Popular, Estudis i Cooperació (ESICO) i algunes persones a títol individual.

■ Què cal fer

El curs 1989-90 es constitueix un grup format pels diferents col·lectius de Manlleu que treballen amb immigrants: la Regidoria de Serveis Socials de l'Ajuntament, l'Escola d'Adults Miquel Martí i Pol, Comissions Obreres, Càritas i Osona Solidària, per tal que les activitats que es duen a terme des d'aquests col·lectius tinguin una línia de coherència.

Osona Solidària, com ja ha estat apuntat, sorgeix a partir de la batuda de la fàbrica d'en Puigneró i de la creació de Catalunya Solidària, que n'és el referent. Agrupa entitats i persones de diferents àmbits i professions de la comarca, tant catalans com marroquins.

A finals de 1989, a l'entorn de l'Escola d'Adults Miquel Martí i Pol, es reprenen les classes, en horari ordinari, dos dies la setmana. Es compta amb una subvenció de la Regidoria de Benestar Social de l'Ajuntament de Manlleu. Ja no és aquella concurrència massiva del juliol passat, d'abans de l'enxarxada. Hi acut poca gent: gairebé tothom és irregular, hi ha molta por. Però de mica en mica va augmentant l'assistència.

Les classes s'estructuren en blocs: Ciències Socials, Llenguatge i Matemàtiques i Educació per a la Salut.

Però no es tracta només de fer classe, sinó que a l'aula se sent bategar la difícil vida quotidiana dels immigrants: la salut, l'habitatge, la feina, els papers, l'educació dels fills, l'escolarització... Cal fer de mestra, o d'assistent social? Es comparteixen pors, incerteses, la precarietat... L'educació no és només fer classe: aquesta professió té molts interrogants per resoldre.

I, d'altra banda, s'adonen que «treballar per aquest col·lectiu sense fer paral·lelament un treball amb la població autòctona és caure en el perill de mantenir-los com a minoria diferenciada. Tant important és l'autoafirmació del col·lectiu com l'acceptació d'aquest per part de la població, i la seva interrelació».

El setembre de 1990, en les reunions de preparació del curs 1990-91, es planteja el dilema. No sembla que tingui gaire sentit limitar l'actuació a unes classes de Socials, de Llengua o Matemàtiques, ni a crear materials didàctics, havent-hi tants problemes previs, i tan bàsics. No són només alumnes, sinó persones amb drets i deures, els sigui reconeguda o no la ciutadania.

La reflexió és aquesta: «Fer classes, com un afegit de les tasques dels serveis socials dels ajuntaments està potenciant una relació de dependència que no afavoreix gens la consciència crítica de la pròpia realitat dels immigrants com a col·lectiu». És allò que no n'hi ha prou de «donar peix» sinó que cal «donar una canya i ensenyar a pescar».

Ensenyar, doncs, s'estén a fer treball comunitari. Amb l'escassetat de recursos que hi ha per abastar una i altra activitat, el treball comunitari adquireix prioritat per damunt de la classe. L'escola ho té molt clar, tot i que institucionalment la comesa i les dotacions econòmiques tenen com a única destinació les classes.

Mentrestant, Comissions Obreres convoquen assemblees per tal de denunciar la situació discriminatòria que comporta la Llei d'estrangeria i el clima polèmic atiat per determinats sectors de la població davant el projecte d'obrir una mesquita musulmana a Vic. El

setembre de 1990, la mesquita té llum verda, però no s'obrirà a l'oració fins a l'abril de 1991.

L'escola es pregunta: cap on convé orientar l'activitat? És important moure's, conèixer altres experiències, si n'hi ha. Voluntaris i mestres d'adults acuden a la trobada de Santa Coloma de Farners, el juny de 1989. Encara no es parla gaire explícitament d'interculturalitat, però s'hi comença a esbossar el marc teòric de treball en aquest camp.

Poc després es participa en la trobada de formació de treballadors estrangers a Sant Vicenç dels Horts, a finals de 1989, i el setembre de 1990 es matriculen a la primera Escola d'Estiu d'Interculturalitat de Girona, i tot seguit s'integren al grup Trama, d'estudi i reflexió.

També es mantenen contactes amb les comissions de les associacions i organitzacions no governamentals de les comarques gironines, que treballen la diversa problemàtica de la immigració estrangera —sanitat, habitatge, àmbit jurídic, formació— dins un marc de globalitat. D'aquest treball sorgirà l'*Informe sobre la immigració* (Girona, 1992), que inclou 50 propostes «dirigides a les administracions central, autonòmica i municipal així com als agents socials».

Hom veu prou clar que no es tracta només de crear serveis per als immigrants sinó d'impulsar un desenvolupament comunitari. Es vol promoure una associació d'immigrants, una associació mixta formada per catalans i marroquins: «amb els immigrants» i no sols «per als immigrants». Per això demana la participació de voluntariat de les respectives entitats.

■ Una associació mixta de catalans i immigrants

Durant el curs 1990-1991 s'inicia un procés que menarà a la creació de l'associació. El procés s'inicia a partir d'un grup promotor, format per representants de

les quatre entitats, que ja actuaven coordinadament. Però al seu entorn aviat s'hi apleguen persones voluntàries procedents de cada una d'aquestes entitats: constituïran el grup operatiu.

Aquest voluntariat introdueix un ingredient clau que marca el caràcter de la futura associació: la dinàmica de participació. En un primer moment, aquestes persones, com les que constitueixen el grup promotor, són catalanes. Però és d'elles, precisament, que sorgeix la idea que la nova associació sigui mixta, oberta tant a catalans com a immigrants.

No és sols una idea, sinó una condició, i un compromís: quantes converses de bar amb immigrants! D'una a una es van guanyant les voluntats i es va eixamplant la mútua confiança. Fins a la convocatòria d'una reunió on uns i altres es podran conèixer, parlar-se i escoltar-se, posar en comú les pròpies inquietuds i iniciatives.

La reunió té lloc el 26 de gener de 1991, i s'hi acorda de trobar-se setmanalment per decidir i planejar les activitats a realitzar, i també per anar-ne fent el seguiment i l'avaluació. L'assistència és d'onze marroquins i quatre catalans. Aquesta primera reunió és el germen de l'associació. A les properes trobades, aviat s'arribarà a una mitjana d'una quarantena de persones.

En aquest primer temps, l'organització de l'associació —encara sense nom— segueix un model de reunió participatiu i assembleari, amb un organigrama elemental: el grup promotor i el grup operatiu.

El grup promotor és l'òrgan de reflexió teòrica sobre les grans línies de treball. Elabora propostes i assumeix la direcció, el seguiment i l'avaluació de les activitats. I és, al seu torn, l'encarregat de cercar els recursos humans i econòmics.

El grup operatiu impulsa la praxi a través de les grans línies i orientacions proposades pel grup promotor. Tanmateix, és el grup operatiu qui formula el primer projecte escrit del treball a realitzar amb el grup

de treballadors immigrants, un projecte que té com a objectiu principal la constitució de l'associació.

El dia a dia del grup operatiu és tan absorbent i immediat que condiciona la seva capacitat de reflexió: les coses urgents passen al davant de les necessàries, l'activitat desborda la teoria. Es reuneixen tres dies la setmana. No els manca sols el temps oportú, sinó també el distanciament i la perspectiva imprescindibles per analitzar i valorar les seves actuacions.

Tanmateix, aquesta activitat tan intensa esdevé un intens aprenentatge, que obliga a plantejar-se conceptes com immigració, integració, interculturalitat... Les preguntes sorgeixen de la mateixa praxi:

Quin és el límit entre el que s'ha d'acceptar i el que s'ha de qüestionar?

Els polítics d'àmbit local es troben davant d'una manca total de directrius, tant a nivell provincial com autonòmic. Qui ha de marcar aquestes directrius? Qui ha de posar els mitjans necessaris per abordar aquesta problemàtica?

Com aconseguir que els diferents problemes de venda, d'explotació i d'inseguretat en el treball tinguin alguna repercussió a nivell polític?

■ Comissions de treball i activitats

Enmig de qüestionaments constants, l'associació va adquirint les pròpies certes i la seva organització va prenent cos. A partir de març de 1991, les actuacions s'organitzen a través d'una plataforma que s'estructura en les següents comissions:

- Local.
- Esports.
- Serveis.
- Cultura i música.
- Llengua.

- Economia.
- Regularització.

S'organitzen activitats lúdiques, culturals, laborals, reivindicatives... Els interessos immediats, la tasca prioritària, giren entorn de la feina, els papers i l'habitatge. Això sí, es posa molt d'èmfasi en la superació de les actituds paternalistes i en la necessitat de crear serveis adreçats a les persones immigrants, i s'assenyala que cal partir de les demandes i les opinions formulades des del propi col·lectiu.

En el transcurs del primer any d'actuació de les comissions hom s'adona que cada vegada té menys sentit la continuïtat del grup operatiu i que reunir-se a part els catalans contradiu la intenció mateixa de l'associació. Fins i tot deixa en els ànims una estranya sensació com de jugar sense ensenyar totes les cartes.

Conseqüentment, el grup operatiu es dissol, desapareix com a grup diferenciats. Catalans i marroquins comencen a treballar plegats. Però, malgrat que les reunions ja es fan «amb» immigrants, la veu cantant continua essent dels catalans: si en una comissió no hi ha cap català, a la pràctica difícilment funciona. Tot es fa entre tots, però uns i altres juguen papers diversos: els catalans organitzen, mentre que els marroquins proposen i sovint deleguen responsabilitats en els catalans, i aquests han de tomar-les.

Són tarannàs diferents. Tanmateix, allò que importa és el fet de treballar junts, l'experiència de conviure. L'associació és l'espai de l'amistat, un entorn convivencial d'alta densitat afectiva. A les cases, es comparteix el pa i la sal, a l'associació les tasques, a les reunions les inquietuds i els projectes, al barri tota mena d'activitats lúdiques, culturals i festives.

S'alliberen noves sensacions, noves vivències, es barregen sentiments, a cor obert. L'associació és una gran família, ho diuen tal com ho senten. No han existit públicament, socialment, fins ara.

Tot passa molt pel cor, però això no estalvia ni negligeix les reivindicacions dels drets cívics i socials enfront de les restriccions de la Llei d'estrangeria i de les arbitrarietats de la seva aplicació.

Els temes que es toquen a les reunions varien: tant es discuteixen aspectes generals de la situació dels immigrants marroquins com punts molt concrets, laborals, de papers, d'habitatge... fins i tot de la tensa conjuntura provocada per la guerra del Golf. La llengua és un dels punts de picabaralla: a les reunions es fan servir fins a cinc llengües; s'hi parla en català, en castellà, en francès, en berber, en àrab.

Un tema que sempre resta a l'aire és el de la participació del col·lectiu immigrant en la presa de decisions. Els marroquins tenen un concepte de l'associació més jeràrquic, més formal: qui és el president, quins són els càrrecs, a qui toca exercir-los... Els catalans es mostren més informals, menys estrictes: tots som iguals, cal fer les coses entre tots...

Són diferents maneres d'entendre no sols l'associació sinó la societat. Entre els marroquins prevalen criteris d'amistat, de família... que juguen per damunt —o per davall— de com s'organitzi l'associació: hi ha una mena de jerarquies internes, fortes, de lideratge, entre ells. Ignorar-ho, menystenir-ho o rebutjar-ho ha provocat confusions i conflictes.

Dins l'associació, els marroquins es troben mancats de referents clars, i això els incomoda. Si des d'un primer moment s'haguessin aclarit i fixat aquests referents de jerarquia i d'estructuració dins l'associació, moltes tensions inútils s'haurien estalviat. Però això els catalans ho veuen ara, bastants anys més tard.

L'associació es reuneix cada dissabte, per la urgència de respondre a contínues situacions difícils: la realitat social és molt calenta. Aquesta periodicitat curta, la intensa activitat conjunta, el fort entusiasme i les mútues implicacions i els vincles afectius que s'origi-

nen, malgrat les diferències i els temes no resolts, ajuden a la consolidació del grup.

Al seu torn, l'associació estableix relacions amb les entitats del barri i es coordina amb altres associacions d'immigrants. Comença a tenir una presència pública i a guanyar-se un reconeixement social. Tant acudint a la manifestació contra la Llei d'estrangeria a Barcelona, com organitzant una assemblea informativa sobre els contingents de regularització dels immigrants, com participant en un campionat de futbol-sala, com celebrant la festa del final del Ramadà.

En canvi, el grup promotor —que continua integrat només per catalans— segueix un ritme més espaïat de reunions i es mou en un entorn més fred. Es reuneix una vegada al mes i la seva activitat de reflexió teòrica el manté cada vegada més distant de la realitat concreta, i la seva dinàmica es va decantant de la del col·lectiu. La continuïtat del grup promotor va quedant cada cop més minvada de sentit.

Obviament, hi ha qüestions internes no resoltes i punts de vista que costen d'encaixar. Però no sols va per dins, la processó: la realitat exterior també pressiona, i fort, contradictòriament.

■ La regularització de treballadors estrangers

Un acord del Consell de Ministres de 7 de juny de 1991 obre una porta a la regularització de treballadors estrangers en situació d'il·legalitat a Espanya, amb l'obtenció per part d'aquests dels corresponents permisos de treball i residència.

És una disposició que no resol la problemàtica de la immigració, o que la resol malament, ja que no pretén integrar socialment els immigrants sinó establir-ne un control més rigorós i dificultar la immigració il·legal.

Segons indiquen Josep M. Manté i Josep M. Gasch, advocats del Collectiu Ronda, «després de tenir els papers per un temps determinat —marcats amb la R de regularització—, els estrangers legals s'hauran d'enfrontar amb la dura realitat que representen la Llei i el Reglament d'estrangeria», és a dir, que «un cop acabada la regularització, tots els estrangers que hauran presentat les sol·licituds estaran fitxats degudament».

Sembla, doncs, que «el primer objectiu de la regularització és establir un cens d'estrangers, que aquests surtin a la llum, que se'ls pugui controlar i establir el contingent numèric de quants poden quedar-se i quants cal expulsar, seguint la tendència europea». Així de clar.

Tanmateix, sembla convenient regularitzar-se. Cal provar-ho. Perquè sempre és més segur estar dins el cercle legal i perquè es pot donar un enduriment de les mesures jurídiques i policiaques després de la regularització.

Però la situació es viu contradictòriament: d'una banda, sembla que s'ofereix una via de regularització als estrangers; de l'altra, es continua detenint els mancats de documentació. I això, evidentment, no anima ningú.

Tothom, però, s'hi aboca, com una oportunitat possible. A l'associació, però, la tramitació de les sol·licituds provoca el primer conflicte intercultural. Per regularitzar-se es requereix un precontracte de treball, i molts dels immigrants no en tenen. Tot i que des de l'associació se n'aconsegueixen alguns, no arriben per a tothom.

Com es distribueixen? A qui sí i a qui no? Als més fidels a l'associació? Cal respectar les jerarquies internes subjacents entre els marroquins? Qui ho decideix: els catalans? Això provoca debats i desferma discrepàncies.

L'administració actua amb por i amb palesa ineficàcia, sota una forta pressió social: de 800.000 immi-

grants il·legals, pel cap baix, se n'arriben a regularitzar 120.000, però tard i lentament. Resten milers de recursos per resoldre i una bossa considerable d'il·legals. I les renovacions no seran fàcils, sobretot a la fi de les èpoques de feines temporeres, i per l'aplicació mesquina de l'atur.

Amb tot, la regularització representa un pas positiu, una escletxa que s'obre. Un cop aplicada, la situació canvia sensiblement: de marroquins bé n'hi havia de feia anys fins aleshores, però eren invisibles.

Homes sols, grans, molts d'ells analfabets, feien treball submergit o eren contractats a precari, sense estar declarats a la Seguretat Social. També hi havia algunes famílies amb fills petits i —des de finals dels vuitanta— joves d'entre vint i trenta anys, alguns amb estudis corresponents a un nivell mitjà-alt d'escolaritat en el país d'origen.

No eren considerats, ni per a bé ni per a mal, per part de la població autòctona: eren, simplement, ignorats. Encara no s'havien endurit els estereotips forts, ni la seva cultura havia estat folkloritzada, ni les seves manifestacions valorades com a exòtiques ni qualificades d'ètniques. No quallaven situacions de xenofòbia ni causaven mala consciència entre la gent: els immigrants eren atesos per les administracions a través de polítiques merament assistencials i des de plantejaments paternalistes.

I els immigrants tampoc no feien «nosa». Vivien en grups adotzenats de solters en pisos de 60 m² al barri de l'Erm, i en cases velles subarrendades al barri vell de la població. No tenien carnisseries pròpies que sacrificuessin els caps de bestiar segons les prescripcions islàmiques, ni tenien mesquites on resar. No celebraven públicament el Ramadà ni la Festa del Xai. I quan ensumaven possibles maniobres d'expulsió s'amagaven, es feien fonedissos.

Ara, però, es visualitzen, surten de l'ombra a la llum. Ja són legals, és a dir, són persones: poden anar

pel carrer amb el cap alt, dir qui són i respirar segurs. Tenen casa i, molts d'ells, cotxe. Des del 1995 tenen mesquita i celebren les seves pròpies festes i commemoracions. Munten el seu propi negoci, fan feines de paleta o de pintor, comencen a plantar-se pel seu compte, com a autònoms i fins i tot com a petits empresaris.

Tenen una presència pública, social: hom se n'adona, hom els veu d'una manera diferent d'abans, i hom s'hi comporta també diferentment. I ells també adquireixen consciència dels seus drets cívics i socials, i comencen a manifestar-ho.

Per exemple, quan dues cases on vivien magribins es van esfondrar, de velles que eren, es va assistir a un Ple municipal en què es van forçar mesures resolutòries. Abans, un daltabaix així no hauria provocat cap reacció ni hauria tingut conseqüències públiques especials.

La nova situació jubila antigues maneres i mentalitats. L'actitud assistencialista, tot i la sincera preocupació envers els immigrants, cau per si sola, i aquell temor, dit en veu baixa des de l'administració municipal, que massa bon tracte als immigrants no provoqués que n'arribessin més, ja no es pot sostenir.

■ L'acollida dels infants immigrants a l'escola

Un altre exemple de la nova situació, aquest des de la població autòctona: quan, amb el reagrupament familiar que comportarà la regularització —a partir del 1994—, augmenten els infants immigrants o fills d'immigrants en edat d'escolarització, es comencen a congregar unes actituds de refús que no s'havien donat abans.

Abans els infants immigrants no tenien problemes d'acollida a l'escola, ni se'n parlava. Perquè eren pocs,

però, més que per això, perquè encara no eren «mors», sinó, simplement, nens, i feien gràcia.

Jordi Pascual, antropòleg del Departament de Política Social del CIREM, molt al començament de les primeres reaccions de refús, fa un estudi sobre *Identitat cultural i socialització dels fills d'immigrants magribins a la comarca d'Osona*, on exposa com es manifesta aquesta realitat a la comarca:

A judici dels responsables del sistema educatiu a Catalunya, la integració de nens i nenes de famílies magribines a les escoles d'Osona és modèlica. Aquesta mateixa conclusió es desprèn dels reportatges de premsa i, fins i tot, d'una primera conversa amb els que hi tenen un contacte directe: els i les mestres.

En canvi, una visió més detinguda de la institució escolar en tots els seus nivells revela tot el contrari: amb diversos graus de plasmació, la presència d'alumnes de cultura familiar islàmica és viscuda com a problemàtica.

Els nens de cultura familiar magribina són definits pel Programa d'Educació Compensatòria com a «infants amb risc de marginació». I en les recomanacions del Departament d'Ensenyament als inspectors de zona figura l'establiment d'un «llindar de tolerància» (situat orientativament entorn del 15% de concentració de fills de magribins pel total d'alumnes en una escola), traspasat el qual s'insta a aplicar mesures de dispersió d'aquells nens en el conjunt de centres escolars del municipi en qüestió. De fet, però, en la zona educativa nord de la comarca, la inspecció ha impulsat, des del curs 1989-90, una política de dispersió molt abans.

Efectivament, és a Manlleu, al col·legi públic Puigagut, on el director planteja i exigeix la redistribució dels fills dels immigrants per totes les escoles, públiques i concertades, de la zona. L'actitud obeeix, fonamentalment, a una intenció de defensar la qualitat de l'escola pública. Encara no es parla de risc de «guetització» del centre: aquests nois i noies «diferents» són ben pocs per fer témer cap «guetització».

En realitat, sols en un centre de la comarca l'alumnat d'origen magribí supera el 20%, i en un altre ronda el 15%. I són de Vic. La resta de centres que escolaritzen fills de famílies magribines no passen del 6%. En canvi, a Manlleu, on s'ha iniciat la política de distribució, la concentració d'infants magribins és relativament baixa.

■ On som i cap on anar

Les activitats del curs 1990-1991 es poden descriure segons aquests tres eixos:

- Activitats pròpies: reivindicatives, socials i culturals.
- Activitats en coordinació amb les entitats i col·lectius del barri.
- Activitats en coordinació amb altres entitats de Barcelona, de Girona, etc, que actuen en la mateixa línia.

I es concreten i resumeixen en aquests tres camps d'actuació:

- Esport: s'ha participat en torneigs de futbol i en excursions.
- Cultura: s'ha creat el grup musical Najoum El Gorba, «Estrelles de la Immigració», i s'ha participat en la Fira de Sant Jordi.
- Ajuda mútua: es procura habitatge a persones marroquines i es busca feina a marroquins en atur; des de les mesures de regularització, s'ofereix orientació, es busquen precontactes, es tramet informació a empreses.

L'associació participa en la comissió mixta del barri de l'Erm, formada pel Grup de Dones, l'Escola d'Adults Miquel Martí i Pol, la Penya Flamenca i l'Associació de Veïns.

La reflexió sobre la praxi, el qüestionament de l'orientació i el sentit que convé imprimir-hi s'imposen peremptòriament des de la realitat immediata. Aquestes són les constatacions crítiques més punyents:

- La consideració dels immigrants com a diferents.
- La fonamentació de la convivència en l'ocultament públic de la diferència.
- El no reconeixement d'arrels i hàbits culturals diferents en el medi escolar.
- L'absència d'una pedagogia activa d'educació en la diversitat.
- La necessitat econòmica com a element de pressió per assumir pautes culturals diferents.
- La reproducció en l'àmbit escolar de l'actitud social de menysvaloració de «la cultura dels altres».
- La marginació provinent d'una interpretació restrictiva de les normatives legals.

L'associació es proposa, per al curs 1991-1992, esdevenir un centre intercultural, amb aquests objectius:

- Donar resposta als problemes d'integració del col·lectiu.
- Promoure un diàleg fructuós i enriquidor entre ambdues cultures.
- Dotar d'una organització aquest col·lectiu.

De cara enfora, això comporta sensibilitzar la gent de la comarca i assumir la funció de pont intercultural. De cara endins, conèixer l'Islam i donar una resposta i una orientació al grup més enllà de la resolució de les estrictes necessitats d'habitatge, feina...

Cal advertir que la regularització ha comportat resultats contradictoris. No ha abastat tothom, i això ha fet que les persones en situació irregular continuïn vivint al marge: sense NIE (Número d'Identificació d'Es-tranger) no es pot fer res, ni tenir carnet de conduir ni

Equip de futbol 1991.

*Taller de coneixement de les cultures
àrab i berber.*

permís de circulació, ni ser atès per la Seguretat Social, ni obtenir un crèdit, ni disposar d'un compte bancari, ni aconseguir contracte de treball, ni de lloguer d'un pis...

Fins i tot ni un nínxol on ser enterrat: això sí, es pot adquirir una pòlissa especial —bastant cara—, a través d'un banc espanyol consorciat amb el Banc Popular del Marroc, per ser enterrat al país d'origen, com responent a l'atracció del mite de l'etern retorn.

No obstant això, per als immigrants amb papers, la regularització desvetlla noves oportunitats d'acció i de convivència, i representa un pas cap a la normalitat de l'acollida: algunes de les pors queden enrere. El grup reforça els seus lligams, la seva confiança interna, vol prendre embranzida. S'arriba realment al treball «amb»: ja són els marroquins els qui pauten l'acció i intervenen amb major protagonisme en l'organització, en les decisions a prendre, en la representació del grup. La dinàmica és de creixement.

L'organització de l'associació es va transformant a partir de la pròpia dinàmica i de la seva adequació a la realitat: el grup operatiu ha deixat d'existir com a tal per incorporar-se a l'associació a través de les comissions, i el grup promotor passa a constituir la Comissió Local d'Immigració, formada per Càritas, Serveis Socials de l'Ajuntament, Comissions Obreres, l'Escola d'Adults i la pròpia associació.

■ «El seu nom justifica les seves accions»

Jameiat Essalam es formalitza com a associació l'any 1992. No és sinó l'eclosió d'aquest moviment, d'aquesta història: la seva plasmació. Fent memòria, costa destriar quan neix, quan comença realment: no hi ha solució de continuïtat entre l'abans i el després d'aquella dinàmica iniciada amb el grup mixt, no hi ha una ratlla, un punt zero.

En referir-se a la història d'abans, als qui l'han viscut i la viuen encara, se'ls escapa d'anomenar imprecisament Jameiat Essalam en relació amb fets i moments anteriors a la seva denominació formal. També els documents oscil·len a l'hora de precisar la data de la creació de Jameiat: 1990, 1991, 1992... Jameiat Essalam és, doncs, el resultat formal d'una gestació que pren nom quan el grup té necessitat d'assolir l'autonomia, de tenir una presència pública pròpia com a associació: tenir uns estatuts, una seu, una junta, uns recursos i un nom.

El domicili social declarat és al Centre cívic Frederica Montseny, al carrer del Pintor Guàrdia, s/n, de Manlleu.

El nom? Som en plena voràgine de la guerra del Golf, l'any 1991. Els marroquins vivien una tensió molt forta davant la possibilitat que el Marroc s'unís a Saddam Hussein. La paraula *salam* —és a dir, pau, en àrab— és a totes les boques, i el seu desig a tots els cors. El nom de l'associació serà *Jameiat Essalam*, que traduït al català ve a ser Associació —més literalment Grup— per la Pau. «El seu nom justifica les seves accions», diu Lahcen Fayk: la pau serà la seva fita.

Però a l'hora de tramitar la inscripció en el Registre d'Entitats, els són retornats els estatuts: ja n'hi ha moltes, d'associacions amb aquest nom. Davant d'aquesta trava, es decideix de cenyir el nom a l'àmbit territorial d'actuació: «Associació d'Osona per la Pau».

La Junta està formada per Mohamed A., Hassan, Abderraman, Joan C., Lurdes, Lofti, Mohamed F, Abdelghani, Ghani, Mimoun, Hassan, Abderrakhim, Driss, Moulud, Montserrat, Lluís, Mohamed L., Lachen, Mustafà, Abderrakhim, Josep, Rashid, Bagdad, Chabmami, Mohamedi i Joan V., el quals es distribueixen les tasques per comissions de treball. La Junta «és el motor de l'associació».

■ A Jameiat li espera una tasca difícil

L'associació es marca, per al curs de 1991-1992, les següents línies d'actuació:

- Impulsar tasques que afavoreixin una actitud positiva de la població respecte a la immigració.
- Promoure actuacions estables que permetin a les persones i als col·lectius immigrants d'organitzar-se per tal d'assumir el protagonisme que els correspon com a col·lectiu en relació amb el col·lectiu autòcton.
- Reforçar la formació dels agents educatius, de la salut i del treball social, siguin o no siguin voluntaris, per tal de:

- Fer que la relació amb els immigrants sigui positiva.
- Facilitar la creació d'un clima que permeti, tant als immigrants com a la població autòctona, conviure des de la diferència.

Durant el curs 1991-1992, es posen en marxa les comissions de cultura, de treball, d'habitatge, de regularització, de formació i de difusió. D'entre les activitats a destacar hi ha, en el camp cultural, l'organització del mes del Ramadà i la participació a la Fira de Sant Jordi. La comissió de treball, a més d'ajudar a buscar feina i d'acompanyar a les entrevistes laborals, estableix un cens d'empreses i entra en contacte amb l'empresariat de la zona. El CITE obre una delegació a Manlleu. La comissió d'habitatge convoca una manifestació per denunciar l'estat de degradació dels edificis. La de regularització informa i asesora sobre el procés de regularització. La de formació s'ocupa de l'escolarització i la integració escolar dels fills dels immigrants. I la de difusió es dedica a la presentació de l'associació a les administracions i a la seva projecció pública entre la població. Al seu torn, es redacten els estatuts de Jameiat Essalam per a la seva legalització com a associació.

Els anys de 1992 a 1994 seran els de la consolidació de Jameiat Essalam. Les problemàtiques sobre les quals cal actuar són clares. Jameiat les descriu en aquests termes:

Qüestions socials:

- Dificultats per trobar un lloc de treball digne: sols feines dures, amb contractes laborals irregulars, quan n'hi ha...
- Dificultats per trobar un habitatge digne.
- Dificultats de relació amb la comunitat receptora.
- Dificultats d'accés als serveis i beneficis socials

de la comunitat (ensenyament, sanitat, assistència social, subsidi d'atur, etc), fruit tant de la negativa de les administracions competents com de la insolidaritat i la xenofòbia que mostren amplis sectors del país.

- Impossibilitat de manifestar les pròpies expressions culturals sense pors ni complexos.

Qüestions polítiques:

- Dificultats per accedir a la reglamentació sobre permisos de residència i de treball.

- Dificultats i traves intrínseques d'aquestes reglamentacions.

- Respostes únicament repressores per part dels poders públics.

- Impossibilitat de reagrupament familiar, amb un menyspreu reiterat de les administracions competents envers iniciatives provinents d'entitats sense afany de lucre que treballen amb col·lectius d'immigrants.

Qüestions educatives:

- Inexistència de programes específics de formació.

- Manca d'atenció legal i d'orientació curricular per part de l'administració educativa envers els infants immigrants o fills d'immigrants escolaritzats, i manca d'un conveni de convalidació de qualsevol mena de titulació mitjana o superior.

- Inexistència de programes de formació bàsica i específica, inicial i permanent, dels professionals que actuen directament en aquest col·lectiu.

També s'adverteixen dificultats dins la mateixa associació:

- Dificultat de la implicació del col·lectiu immigrant dins l'associació. I, alhora, dificultat d'aconseguir més participació de la població autòctona en l'associació.

- Dificultat d'actuació de cara a una acció solidària i conjunta i no amb visió de benefici personal. I també dificultat de mantenir un compromís constant.
- Dificultat que sorgeixin capdavanters dins el col·lectiu, i de dotar-los d'una formació adequada per desenvolupar un lideratge.

■ El treball per comissions

El primer objectiu de Jameiat és, precisament, fer front a aquestes dificultats, reivindicant la igualtat. A més d'impulsar la participació des del diàleg intercultural i la solidaritat, reivindicant el dret a la diferència. El treball per comissions és el fort d'aquests anys d'expansió:

- *La comissió d'esports* es proposa establir una relació entre el col·lectiu immigrant i la població de la comarca a través del marc lúdic i competitiu de l'esport. Es comença a jugar partits de futbol amb diferents equips de fàbriques de la zona i s'arriba a prendre part en els campionats comarcals de futbol-sala de Manlleu, Roda i Vic. Es pretén inscriure's en una lliga més estable i, més endavant, federar-se com els altres equips.

- *La comissió d'habitatge* ha de fer front a la dificultat de trobar una casa digna. Els principals problemes són: les dificultats per trobar un pis o una casa pel sol fet de ser magribí, els lloguers desorbitats, les condicions precàries de molts habitatges i la concentració excessiva de persones en un mateix domicili, amb els problemes de tot ordre que en deriven. La funció de la comissió serà de fer de pont entre els marroquins i els propietaris de pisos i les immobiliàries. Ja va intervenir quan es van esfondrar dues cases habitades per marroquins a Manlleu, i ara actua prop de l'Ajuntament i les forces polítiques locals per resoldre aquest

problema a mitjà o llarg termini. De moment, s'ha aconseguit el lloguer d'una dotzena de pisos.

– *La comissió de treball* es planteja funcionar com una petita agència de col·locació. Ha entrat en contacte amb l'INEM, amb el sector empresarial i amb els principals canals per a la recerca de llocs de treball.

– *La comissió de formació* organitza classes d'àrab i berber per a infants i per a persones adultes no-araboparlants. Desplega la seva labor a les escoles, a través d'assemblees de pares i mares.

– *La comissió de regularització* continua amb la tasca d'assessorament i gestió de permisos de residència i de treball, sobretot de les persones que encara no han regularitzat la seva situació legal. Desplega una campanya de conscienciació de l'empresariat a través de la premsa i de visites personals per donar a conèixer la campanya de regularització promoguda pel govern de l'Estat. Organitza xerrades informatives per als treballadors estrangers, a càrrec d'advocats i de membres d'altres associacions per donar a conèixer les possibilitats del procés de regularització. I sobretot actua per facilitar el reagrupament familiar dels immigrants.

– *La comissió de local* es dedica a procurar una seu social digna i capaç a Jameiat Essalam, un espai que faciliti la trobada i la convivència, des del qual s'impulsin les activitats i es gestionin els serveis. Actualment comparteix local amb altres grups del barri de l'Erm de Manlleu, en el qual resideixen la majoria de marroquins.

– *La comissió econòmica* gestiona la simbòlica quota dels socis i sòcies i es fa càrrec de l'economia del grup: subvencions, ajudes, etc. Jameiat rep anualment una minsa ajuda de l'Ajuntament de Manlleu i d'altres d'espordàdiques —de la Diputació de Barcelona, de la Generalitat, de la Fundació Serveis de Cultura Popular— per a actes o programes determinats.

– *La comissió de cultura* té com a objectiu principal l'organització de la Festa Intercultural —amb un reci-

tal de poesia i actuacions musicals del grup Najoum El Gorba, Mustafà i Rosa Zaragoza—, com també la participació en les festes i actes culturals organitzats pels ajuntaments i les entitats de la comarca: el Mercat del Ram de Vic, la Fira de Sant Jordi d'artesanía i música a Manlleu, festivals, setmanes culturals... d'entre les quals destaca l'exposició «Els artistes d'Osona i el Vè Centenari».

També organitza activitats culturals a l'interior de l'associació, en les dues direccions complementàries que conformen la interculturalitat. D'una banda, promou festes populars tradicionals —Sant Jordi, el ritu del tió—, i realitza sortides i excursions per tal que el col·lectiu conegui i compregui la realitat cultural de l'entorn i del país on viu. De l'altra, celebra les principals festes religioses musulmanes —el Ramadà, la Festa del Xai— i d'altres de caire popular —la festa del cuscús— i realitza xerrades sobre el Marroc, l'Islam i temes de la història i la cultura magribines, per tal de donar a conèixer a la població autòctona els principals trets culturals i identitaris dels marroquins immigrants als quals han d'acollir.

– *La comissió de música*, al seu torn, impulsa l'actuació del grup musical de l'associació: Najoum El Gorba. A més de ser una forma d'expressió de la pròpia identitat cultural, és un element per a una integració recíproca. «Estrelles de la Immigració» actua a la comarca i en altres poblacions de Catalunya i es fa la promoció en vista a la seva participació en les festes majors.

La promoció de festes i actes culturals oberts a tota la gent mereix un comentari específic, dins aquest marc conjunt d'activitats. El que en fa Francesc Carbonell en un article sobre l'Escola d'Estiu d'Interculturalitat de Girona hi és especialment oportú:

No sempre la reflexió teòrica, ni que sigui fonamentada en una pràctica concreta, és capaç de penetrar en el terreny de les actituds personals. Modificar aquestes actituds és més possible a partir de la vivència, de la participació existencial en uns àmbits més propers a la sensibilitat, la creativitat, la comunicació... àmbits més pròxims a la música, la dansa, la relació interpersonal més desinhibida.

Cal facilitar, sempre que sigui possible, ocasions perquè les cultures minoritàries entre nosaltres puguin sentir com a valuosos els seus trets diferencials culturals. La seva autoestima com a col·lectiu és fonamental per a tots plegats, també per a nosaltres.

A més de la tasca per comissions, Jameiat Essalam promou la divulgació de la seva tasca en altres municipis de la comarca i d'arreu; participa en activitats d'àmbit més ampli: en campanyes contra el racisme; en actes organitzats per Càritas, CITE, l'Associació de Veïns, etc; en debats com l'organitzat per l'Institut Català d'Estudis Mediterranis i els Estudis Universitaris de Vic, sota el títol «Com es viu el multiculturalisme a Catalunya»; en els mitjans de comunicació comarcals, en programes de ràdio i per mitjà d'articles d'opinió a la premsa.

Tanmateix, tot i que es desplega una acció continuada arreu de la comarca, no ha arribat a quallar cap mena de xarxa jameiats en la línia de Jameiat Essalam.

■ El quart creixent de Jameiat

L'any 1993 neix el Programa Intermunicipal d'Actuació amb Immigrants. Hi prenen part tres ajuntaments: Manlleu, Torelló i Roda de Ter. I tres entitats: GRAM-Osona, Jameiat Essalam i l'Escola d'Adults Miquel Martí i Pol. L'any 1994, s'hi afegeixen quatre ajuntaments més d'Osona Nord i s'hi implica la Diputació de Barcelona. Jameiat hi fa una funció sensibilitza-

dora i de dinamització, de mediació, com se'n dirà després.

La creació del Programa Intermunicipal d'Actuació amb Immigrants ve provocada per una confluència de situacions a diferents nivells. D'una banda, el nostre país entra a formar part de la Comunitat Europea i signa el Tractat de Maastricht. La configuració de la nova Europa comunitària tendeix alhora a diluir i esborrar les fronteres interiors entre els estats membres i a reforçar i blindar les exteriors. Però Maastricht, alhora que insisteix a impedir l'entrada de noves onades d'immigrants, recomana que es legalitzi la situació dels que ja són a l'interior del país, i que rebin l'assistència deguda. Europa destina molts diners per fer front a aquest requeriment, i és a les administracions del país a qui correspon d'aplicar-los.

D'altra banda, hi ha el desplegament creixent d'actuacions d'acollida, suport i solidaritat des de les entitats i associacions locals i des d'un nombre considerable d'organitzacions no governamentals del país. I les insistents reivindicacions d'aquestes entitats i dels agents socials que, des de les administracions locals, es donin respostes que vagin més enllà d'actuacions merament assistencials i s'articulin programes de prevenció, assistència i promoció en plans d'intervenció globals.

Al seu torn, s'estenen i es difonen experiències i projectes d'altres zones i poblacions catalanes, com les de les comarques gironines, les de Santa Coloma de Gramenet, de Viladecans... I la Comissió d'Associacions i Organitzacions no Governamentals de les Comarques de Girona publica l'*Informe sobre la immigració*, conegut com les 50 propostes de Girona.

El Programa Intermunicipal d'Actuació amb immigrants té com a objectiu realitzar un seguit d'actuacions destinades a la incorporació social, cultural i laboral dels immigrants magribins, com també a promoure una societat intercultural.

El seu plantejament inicial no és d'oferir uns serveis, sinó d'impulsar polítiques municipals d'integració social i d'interculturalitat, i desenvolupar un treball d'implicació tant del col·lectiu immigrant com de tota la societat. Es basa, doncs, en la coordinació i en la participació real des de plantejaments globals i comuns. Més endavant aquest Programa Intermunicipal es convertirà en el Programa Icària.

El novembre de 1994 té lloc l'última reunió de la Comissió Local d'Immigració. En ella s'acorda que la Comissió no té capacitat d'elaborar plans de treball que comportin un esforç excessiu, ni és la seva funció. Que cal aprendre d'aprofitar la coordinació del treball de cada entitat per desenvolupar actuacions i aconseguir objectius comuns i unitaris.

Es proposa definir les funcions de la Comissió Local, que quedaran concretades en aquests termes:

- Seguiment de la realitat migratòria de Manlleu.
- Posada en comú de les tasques que realitzen les entitats que la formen.
- Recull de les propostes i demandes de les diferents actuacions que es consideri interessant o necessari dur a terme.

Atesa l'existència del Programa Intermunicipal i com que la majoria de les entitats de la Comissió Local en formen part, les propostes i activitats es comunicaran a la comissió de seguiment del Programa Intermunicipal, a fi d'aprofitar el treball i els recursos i no duplicar esforços.

Les propostes d'actuació són les següents:

- Potenciar el voluntariat per a tasques concretes.
- Consolidar un servei d'assessorament: en aquest sentit, el CITE vol tornar a obrir la delegació a Osona, i hi ha converses amb Jameiat per a una gestió compartida.

- Potenciar el local com a espai de trobada, juntament amb les altres entitats del barri de l'Erm.

- Dur a terme una «intervenció comunitària» en els pisos de Can Garcia, on es concentra la majoria de població immigrada, per posar fi a la situació de precarietat a què estan sotmesos.

- Dissenyar un programa d'activitats per a Manlleu que inclogui accions adreçades a la població autòctona.

Per al curs 1993-1994, es defineixen com a prioritaris els següents objectius:

- Potenciar l'àmbit comarcal: aconseguir que Jameiat Essalam realitzi més activitats i sigui més coneguda a la comarca d'Osona.

- Augmentar la participació, la implicació i el nivell de responsabilització en les comissions de treball.

- Cooperar amb altres grups (Osona Solidària, SOS Racisme, CITE, la coordinadora del barri de l'Erm).

Basta d'observar els verbs emprats en la formulació d'aquests objectius —augmentar, potenciar— per constatar que Jameiat Essalam viu una època d'expansió. Les actuacions de les comissions de treball no fan sinó corroborar aquesta expansivitat:

S'imparteixen classes d'iniciació a les llengües catalana i àrab i es donen classes d'àrab a infants magribins. Es fan cursos ocupacionals per a magribins i magribines en atur. Es realitza el programa setmanal «La veu de la diversitat» a Ràdio Manlleu 107 FM cada dimarts a partir de les 10 del vespre (tertúlies, música, notícies, agenda intercultural...). Es continuen publicant articles a la premsa local i comarcal. Es pren part en el campionat de futbol-sala a Manlleu (novembre 1993 - maig 1994), etc.

Es participa en el primer saló intercultural «Viu la

riquesa de la diversitat» organitzant el pavelló magribí, amb SOS Racisme i altres col·lectius, a Barcelona (març 1994), i en la 2a Festa de la Diversitat organitzada per SOS Racisme a Barcelona (març 1994), amb un estand i un recital de Najoum El Gorba. Es pren part en un debat televisiu sobre racisme, a TV Osona. S'intervé en els actes reivindicatius per la detenció de Boubaous Mohamed (maig 1994).

S'intervé en un Seminari sobre Interculturalitat a Barcelona amb el tema «Ser musulmà a Catalunya», en la jornada sobre Immigració i Drets Cívics a Girona (febrer 1994), en la jornada «Les Administracions locals davant el fet migratori» a Santa Coloma de Gramenet (abril 1994), en les jornades d'Informació i Formació sobre immigració adreçades als professionals de serveis socials i de l'àmbit de la salut, organitzades pel Departament de Benestar Social de la Generalitat de Catalunya, a Barcelona (abril-maig 1994), en la jornada sobre Immigració als Estudis Universitaris de Vic (juliol 1994).

Es participa amb altres associacions en un viatge al Marroc organitzat per Ser.Gi, per promoure intercanvis i ajuts socials. S'organitza un sopar amb motiu de la celebració del Ramadà a Manlleu (febrer 1994), en la tradicional Festa del Xai a Sant Bartomeu del Grau (maig 1994), i es pren part activa en l'organització de les diades de Sant Jordi a Manlleu i a Torelló...

Contrastant amb aquesta intensa dinàmica participativa, la comissió del local no ha funcionat: Jameiat Essalam s'ha abocat fora d'ella mateixa, s'ha implicat fortament amb tot el que emergeix i es desenvolupa arreu del país en el camp de la immigració i la interculturalitat.

A final del curs 1993-1994, Jameiat Essalam es reuneix per fer una valoració del seu funcionament com a associació. El resum és aquest:

Encerts:

- La credibilitat que Jameiat Essalam ha assolit a nivell comarcal.
- La participació de col·laboradors externs i de persones d'altres poblacions de la comarca.
- La nombrosa assistència a les activitats que Jameiat ha organitzat.
- El grau d'assistència a les reunions de l'associació per part dels seus membres: ha augmentat i millorat el coneixement mutu, Jameiat és una entitat consolidada.
- L'ampliació de la Junta.
- Algunes comissions han funcionat bé, tot i que altres s'han encallat.
- Najoum El Gorba ha tingut moltes actuacions.

Mancances:

- La necessitat d'un local propi, i equipat degudament, com a espai de trobada.
- La continuïtat irregular dels articles a la premsa.
- La reacció insuficient enfront de situacions de racisme, davant les noves lleis i reglaments.
- La informació insuficient i l'escassetat de decisions preses en comú.
- La feixuguesa de les reunions dels divendres: haurien de ser més àgils i divertides, i s'hi hauria d'incidir més en temes culturals.
- La implicació personal irregular de tots els membres del grup en la presa de responsabilitats. El compromís deficient dels marroquins.
- L'absència de debat sobre la identitat i els objectius de Jameiat Essalam.
- La reflexió insuficient per part dels marroquins sobre què volen de Jameiat. Fins ara, els catalans organitzen i els marroquins col·laboren.

- Els dèficits de formació personal sobre temes d'interculturalitat.
- L'absència d'activitats obertes al poble o organitzades conjuntament amb les entitats locals.
- L'escassa catalanitat de les activitats organitzades per Jameiat: pràcticament totes són marroquines.
- La participació migrada dels catalans en les festes.
- L'escassetat de sortides i activitats lúdiques.
- La nul·la participació de dones magribines.
- L'absència d'un «treball» des de les àrees de cultura dels diferents municipis.
- La no participació en la Federació de Collectius d'Immigrants de Catalunya.

Es veu convenient:

- Millorar l'organització de les reunions i de les comissions de treball, a través d'una comissió permanent formada pels responsables de les comissions.
- Posar al dia els carnets de socis i les cotitzacions.
- Estendre la difusió de Jameiat Essalam, de les seves finalitats i actuacions.
- Marcar prioritats: no es pot fer tot.
- Crear «jameiats» en altres poblacions de la comarca. Organitzar-hi activitats.
- Continuar treballant amb dones immigrants.
- Potenciar la música, en tant que afavoreix un marc positiu de relació.

■ Què diu Jameiat Essalam d'ella mateixa

A finals de 1994, Jameiat Essalam decideix llançar una campanya de sensibilització, i publica un tríptic per donar-se a conèixer a la comarca, a les entitats i ONG que actuen en aquest camp i a les administracions. «No venim a vendre res», comenten, sinó només

a «donar un toc d'atenció sobre la interculturalitat», a divulgar «unes idees bàsiques per a la convivència a casa nostra». Hi insisteixen sense embulls, reiterant la sol·licitud d'un encartament gratuït del tríptic en l'edició del diari comarcal «El 9 Nou». En la carta al Director d'aquest diari es presenten així:

Benvolgut,

el grup Jameiat Essalam, associació mixta catalano-marroquina, des de la seva fundació ha treballat per impulsar una societat basada en el respecte a l'altre i en els valors de la interculturalitat com a resposta a la realitat de la nostra societat.

L'associació entén que el seu és un treball de base, de conscienciació, lluny de cops d'efecte i d'actuacions de façana, i també lluny d'actuacions puntuals mogudes per idees ingènues o sensiblistes. Ha treballat sempre a partir de la col·laboració entre catalans i immigrants per fer real la idea que una societat ha de respondre a la seva pròpia realitat, i que, com diu Nelly Schnaith, «és més forta com més diferències pot integrar en el seu si sense necessitat de reprimir».

Aquest treball lent i potser no gaire aparatós ha donat certament els seus fruits. I indirectament ha servit de guia i de punt de referència a moltes associacions i institucions, públiques i privades, dedicades a la realitat de la immigració.

Finalment, el tríptic es publica i es difon arreu, amb el logotip de l'associació a la portada, i amb els textos següents:

«Tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i en drets» (Declaració Universal dels Drets Humans).

Jameiat Essalam és una entitat oberta a totes aquelles persones que creuen que el treball solidari no ha de basar-se en teories i idees abstractes sinó en les persones que, a partir de les pròpies diferències i de la seva relació, descobreixen un cor únic.

Jameiat Essalam, Associació d'Osona per la Pau, és una entitat mixta (catalans i immigrants) que té com a finalitat aconseguir el coneixement cultural mutu i reivindicar accions transformadores de l'entorn social i laboral dels treballadors estrangers residents a la comarca i també fer possible un canvi d'actituds i de relacions entre els diferents collectius.

L'Associació d'Osona per la Pau organitza diverses activitats:

- Culturals.
- D'informació (sobre aspectes socials, civils, sanitaris, etc.).
- Esportives.
- Formatives.
- Lúdiques.
- De prevenció del racisme.

Disposa, amb altres grups i organitzacions, d'un local com a espai de trobada i d'intercanvi cultural.

Els objectius de Jameiat Essalam vénen enunciats en aquest altre text:

- Afavorir la integració dels immigrants que viuen a la nostra comarca.
- Fomentar la participació d'aquest collectiu, tant per trobar les respostes més adequades a les seves necessitats com per fer realitat la seva presència activa en la vida social, política, econòmica i cultural dels nostres pobles.
- Reivindicar accions transformadores per afavorir la igualtat d'oportunitats possibilitant la inserció social i laboral.
- Fomentar espais de comunicació i relació on es produeixi el diàleg cultural i el coneixement mutu.
- Realitzar un treball de prevenció del racisme i la xenofòbia potenciant els valors de la tolerància, el respecte i la solidaritat.
- Fer possible la interculturalitat tot educant-nos i educant les noves generacions a «viure en la igualtat i

convivre en la diversitat», sempre des de la relació i la participació activa.

Els pares i mares demanen a Jameiat que des de l'escola es fomenti una educació basada en la interculturalitat. Aquesta esdevé una de les taleies més insistent de Jameiat Essalam:

Des del propi col·lectiu s'ha evidenciat que els infants marroquins escolaritzats a moltes de les nostres escoles no reben una adequada valoració de la seva cultura materna ni s'imparteix cap aprenentatge que els ajudi a entendre el món de la pròpia llar i «els estius i les vacances»; i que són analfabets i estranys en relació a una cultura de la qual participen.

Algunes escoles de la comarca manifesten a Jameiat Essalam la necessitat d'ajuda per realitzar activitats, tallers, materials i xerrades per treballar amb els educands, tant per propiciar el canvi d'actituds negatives que s'han evidenciat, com per donar a conèixer la cultura i la realitat dels magribins i de la immigració.

Una altra ateny a la incorporació al món laboral i vol ser una interpel·lació als sindicats:

Com a persones que formen part del món laboral, els immigrants haurien de conèixer la nostra realitat laboral i el seu funcionament. Aquesta hauria de ser una de les línies de treball dels sindicats. Per altra banda, també hauria de ser objectiu dels sindicats la conscienciació dels treballadors autòctons del dret al treball dels immigrants, i realitzar una labor d'educació i sensibilització envers aquests temes.

Però el tema de fons que defineix Jameiat Essalam i engloba totes les seves actuacions és aprendre a viure en la diversitat, en tant que realitat i en tant que valor. Jameiat ho resumeix en aquest «endecàleg»:

PER VIURE EN LA DIVERSITAT

1. Vivim en una comarca on convivim cultures diferents. Les cultures han de relacionar-se i conèixer-se per avançar i no morir.

2. Tots els homes naixem lliures i iguals en dignitat i drets i com a tals tenim dret a la diversitat.

3. La immigració és una conseqüència de les desigualtats i les relacions de dominació i explotació entre els països rics i els països pobres.

4. El racisme, la xenofòbia i la intolerància són fruit de la por i de la ignorància. Cal rebutjar els discursos que parlen de superioritat i dominació.

5. La Llei d'estrangeria és una «lleï» que no respecta els drets fonamentals de les persones.

6. La immigració afecta tots els àmbits de la societat: cultural, polític, social, econòmic i religiós. Els immigrants no aporten només mà d'obra sinó també cultures.

7. La majoria d'immigrants que viuen a Osona i a Catalunya viuen en una situació de precarietat: treball, vivenda, discriminació...

8. Conviure en la diversitat suposa una lluita per aconseguir una veritable igualtat d'oportunitats.

9. La solidaritat és la participació de tots en un projecte comú on tothom té dret a dir i a fer per intercanviar i construir.

10. És necessari educar-nos i educar les noves generacions per viure en la igualtat i conviure en la diversitat.

11. Tots i cada un de nosaltres hem de posar en pràctica aquestes conviccions. Educar per una societat intercultural és una pedagogia de cada dia.

■ De 1994 a 1996: el pleniluni

Cada curs es formulen els objectius prioritaris de l'associació: són coincidents d'any en any, amb creixements puntuals. Els del curs 1994-1995 insisteixen en la cooperació amb altres grups i institucions: la coordinadora d'entitats del barri de l'Erm, GRAMC de Girona, AMIC (Associació Motivadora de la Integració i la Convivència) de Vic, la Federació de Collectius

d'Immigrants de Catalunya, els ajuntaments del Programa Intermunicipal...

Continuen les comissions de treball que despleguen les activitats corresponents, de les quals destaquen:

La participació en una festa reivindicativa a l'Estació del Nord de Barcelona (novembre 1994) organitzada per la Federació de Collectius d'Immigrants, la participació en el Seminari Internacional celebrat a Granada sobre el moviment cultural al Magrib (novembre 1994), en la manifestació convocada per SOS Racisme a Barcelona contra la Llei d'estrangeria (novembre 1994) i en la plataforma comarcal del 0,7% (gener 1995).

L'organització d'una trobada de famílies, un cicle de xerrades sobre cultura magribina, un curs d'àrab per a no-araboparlants a Manlleu, la celebració del Ramadà a Vic, organitzada conjuntament amb l'associació AMIC, uns tallers d'activitats interculturals per a infants i joves a la Casa Galadies de Barcelona (gener 1995), actuacions davant la detenció de marroquins duta a terme pels mossos d'esquadra (febrer 1995), la recollida de segells de les associacions de la comarca per a la campanya pels drets cívics de les persones immigrants «Igualtat de drets, democràcia per a tothom», organitzada per la Federació de Collectius d'Immigrants de Catalunya, la participació en la Fira per la Pau (ecologia i diversitat) a la Plaça Major de Vic i en una taula rodona del Congrés de Renovació Pedagògica a Vic (març 1995).

La participació en la redacció del Llibre Gegant de Sant Jordi de la Biblioteca de Manlleu, la plantada de l'arbre de Jameiat Essalam en la inauguració de la plaça del barri de l'Erm i el recital de Rosa Zaragoza (abril 1995). L'organització d'una exposició de fotografies i de pintura del Magrib, la participació en els actes del Primer de Maig i en la Diada organitzada per SOS Racisme a Barcelona.

I la difusió a la premsa i als grups i entitats de la comarca d'una separata de *La veu de la diversitat*, la «revista» de Jameiat Essalam, formant part d'una campanya de sensibilització. El projecte es concreta en un díptic mida DIN-A4, que s'expressarà en qualsevol idioma, tenint com a referència el català. Es distribuirà per correu i a punts concrets de les poblacions de la comarca. L'àmbit territorial i els destinataris seran les entitats, institucions i ciutadania d'Osona, les entitats d'immigrants de Catalunya i les institucions catalanes. La periodicitat serà trimestral i el tiratge, de mil unitats.

Inclourà les seccions següents: editorial, noticiari, articles, entrevistes i comentaris d'opinió, sense fronteres (diccionari intercultural, història, món, gastronomia, etc), saviesa (proverbis, contes, acudits, còmics, etc) i marc intercultural (agenda d'activitats, cursos, actes, espectacles, etc).

■ «Ja ho veus, de marxa no ens en falta!»

El Programa Intermunicipal d'Actuació amb Immigrants passa a denominar-se Programa Icària, en el qual participen tretze ajuntaments d'Osona Nord i les entitats GRAM-Osona, l'Escola d'Adults Miquel Martí i Pol i Jameiat Essalam.

D'entre les activitats que des del Programa Icària es realitzen hi ha: Visquem la Diversitat, per a nois i noies de 12 a 17 anys que han treballat a l'escola i l'institut les diferents cultures presents a Catalunya; l'Aula Ciutat Educativa, per a adolescents immigrants, adreçada a l'aprenentatge de la llengua i al coneixement del medi; els Tallers de Comunicació, per a homes i dones immigrants. El Programa Icària gestiona un pressupost anual de 12 milions de pessetes.

D'altra banda, continuen les activitats ordinàries de Jameiat: les classes d'àrab i de tamazight —la llengua

berber— en el seu dialecte rifyeny, que es parla al nord del Marroc, i de cultura berber, per a infants i d'iniciació per a persones adultes; les celebracions del Ramadà i de Sant Jordi, a Manlleu; la Gran Festa Musical, al pavelló esportiu de Manlleu, amb concerts de música rai algeriana, senegalesa, reggae sud-americana i ambiental, i amb una taula rodona sobre «els altres catalans».

Continua també l'emissió del programa «La veu de la diversitat» a Ràdio Manlleu i a Ràdio Ona de Torelló, mentre s'entra a formar part de la xarxa de programes de ràdio «Ones per a la diversitat», constituïda l'any 1995, sobre solidaritat, immigració i intercanvi multicultural, formada per Ràdio Contrabanda de Barcelona, Ràdio Ona de Sants, Punt 6 Ràdio de Reus, Tarragona Ràdio, Ràdio Estel de Barcelona, Ràdio Sellarès de Gavà/Viladecans i Ràdio Sant Cugat. I es continuen publicant periòdicament articles a la premsa comarcal (*Torelló, El 9 Nou, Ausona, La Marxa* i *El Tèr*). I, per fi, el febrer de 1996 apareix el primer número de la revista *La veu de la diversitat*, de Jameiat Essalam.

Jameiat organitza una xerrada informativa sobre els contingents de 1997 en relació amb les autoritzacions per a l'ocupació d'immigrants, a càrrec d'una advocada del col·lectiu DALP, i un seminari sobre «Immigració i Interculturalitat» (abril-maig 1997). A més, participa en la Fira de Reis de Manlleu i en la Fira d'Entitats per la Pau, del Mercat del Ram de Vic, i en l'organització d'un acte festiu en el marc de l'Any Europeu contra el Racisme.

Jameiat col·labora en el curs sobre mediadors interculturals organitzat per la Diputació de Barcelona i impulsa una posterior Trobada de Mediadors Interculturals a Manlleu. També intervé en el Congrés de Cultura d'Osona amb una comunicació sobre la diversitat cultural, i en les Jornades sobre Sanitat i Immigració a Osona, organitzades per l'Institut Català de la Salut (ICS), l'Ajuntament de Vic i el Programa Icària.

I en els actes a l'entorn de l'exposició «La reubicació del perpetu retorn», al temple romà de Vic, coincidint amb una sessió del Congrés de Cultura d'Osona.

I un representant de Jameiat, juntament amb membres d'altres entitats i associacions d'immigrants de Catalunya, a partir d'una iniciativa de SOS Racisme, viatja a Estrasburg per lliurar al Parlament Europeu un manifest contra el racisme i les actuals polítiques europees d'immigració, coincidint amb l'Any Europeu contra el Racisme. «Ja ho veus, de marxa no ens en falta!», assenyala el full informatiu.

És temps de nous projectes i de nous horitzons: es treballa, a partir d'una iniciativa de l'Ajuntament de Manlleu i la Diputació de Barcelona, en el desenvolupament del projecte d'un Punt d'Informació per a Immigrants, que es preveu posar en marxa a Manlleu dins l'any 1997, i que Jameiat Essalam gestionarà conjuntament amb el CITE. També es comença a treballar en el projecte d'intercanvi d'experiències XAALOC (Xarxa Europea d'Associacions Locals Mixtes) d'intercanvi d'experiències, que es vol presentar a la Unió Europea.

I la «marxa» no para: Jameiat col·labora amb la Coordinadora GRAM-Dona, en la realització de l'exposició «Miralls de dones marroquines», en el marc del Dia de la Dona (8 març 1998). I, dins el Programa Icària, organitza un cicle de conferències sobre «Diversitat i integració» (maig 1998), que inclou la presentació de la traducció al català de *Les mil i una nits* per Margarida Castells, a més de conferències de l'antropòleg Manuel Delgado, autor del llibre *Diversitat i integració*, de l'historiador Antoni Segura, autor d'*El món àrab actual*, i de Núria Vives, de SOS Racisme, i Natàlia Vilaró, coordinadora de l'*Informe sobre el racisme a l'Estat espanyol*.

■ Jameiat en qüestió

Jameiat no ha parat ni vol parar de créixer, d'expandir-se. Ben al contrari, la seva memòria anual no fa —com acabem de veure— sinó enumerar activitats, projectes, fites, a un ritme accelerat, quasi compulsiu, indeturable, i amb un abast cada vegada més extens i important i una imatge pública institucionalment cada vegada més reconeguda.

Però totes les creixences —com els enamoraments, diuen— solen comportar crisis, amb les corresponents implicacions personals que poden arribar a esdevenir conflictives, i amb dinàmiques de grup enrevessades. Diferències, malestar, incomunicació, desànim, distanciaments, desercions...

A la reunió extraordinària de membres de Jameiat Essalam del 15 de juny de 1996 a Sant Hipòlit de Voltregà es planteja una valoració global de l'associació. La convocatòria no esquiva el debat, la controvèrsia: més aviat la provoca. El qüestionari tramès qüestionaria realment, posa el dit a la nafra. Amb aquests termes:

Com sabem, durant aquest últim any, Jameiat Essalam ha anat perdent cada cop més un nombre molt considera-

ble de membres i simpatitzants, degut a un gran malestar que travessa la situació interna d'aquesta Associació.

Moltes persones es pregunten com és possible que les decisions no les prenguem conjuntament per dur a terme el nostre objectiu, que defensem des del nostre programa.

De tota manera, volem que quedi clar tot això en la reunió d'avui, en la qual podem donar la nostra opinió com a membres.

Convé que, tots junts, amb les nostres noves idees, amb les nostres noves propostes, obrim un debat de tu a tu per assolir l'objectiu de millorar les relacions de cooperació i de coordinació entre nosaltres i donem a l'Associació un major impuls cap al futur.

Les preguntes següents serviran com a marc de referència per situar-nos millor en el debat d'avui:

Qüestionari:

1. Quins són els objectius bàsics marcats en el programa de l'Associació?
2. Què entenem per associació mixta?
3. Com veiem Jameiat avui?
4. Quines coses t'agraden més, a Jameiat?
5. Quines coses t'agraden menys, a Jameiat?
6. Tothom participa d'una manera igual a Jameiat?
7. Et sembla bé determinar el teu paper a Jameiat?
8. Hi ha de debò un dret democràtic, tant a nivell de veu com de vot, dins de Jameiat?
9. Prenem les decisions conjuntament?
10. Som realment crítics uns amb altres?
11. Per què la situació interna de Jameiat és en crisi?
12. Anar-se'n és la solució, per als que no els agrada el funcionament de Jameiat?
13. Sabem per què la gent cada cop s'implica menys en les activitats de Jameiat?
14. Saps quin és el paper de Jameiat dins el Programa Intermunicipal?
15. Estàs ben informat de les decisions, activitats i projectes que es duen a terme dins d'aquest Programa?
16. T'agradaria participar en l'elaboració d'aquests projectes?

17. Et sembla bé que aquests projectes es discuteixin a l'interior de Jameiat?

La convocatòria parla de «les nostres noves idees», «les nostres noves propostes», de la necessitat de «millorar les relacions de cooperació i de coordinació entre nosaltres» i d'«impuls cap al futur». Però aquesta voluntat, aquesta aposta mantinguda amb fermesa per damunt de tot, no fa sinó confirmar la sensació de moral baixa i la situació dolorosa de crisi.

Sembla que, tot i que no es deixa d'actuar, de fer coses, s'hagi entrat en una etapa més confusa, d'horitzons emboirats, de qüestionaments constants que no es resolen, de malentesos i tensions internes, de dificultats d'interpretar en comú la realitat, de replantejaments i modificacions, de refregits pragmàtics, d'esquerdes imprecises però reals en la cohesió del grup.

Hi floten desencisos, sobretot quan el record remet als temps enlluernats de les il·lusions viscudes i dels projectes pletòrics i els compara amb les incerteses del present. És el resultat d'una rebel·lia interna davant la situació exterior, que es viu com un neguit inútil i s'encomana a la tasca i a les relacions de grup. Cap on es va? De què serveix tant d'esforç, tants anys? Fins quan caldrà lluitar?

No obstant això, més enllà de la incertesa del rumb i del sentit, la fidelitat és forta, ara que es posa a prova: la tasca continua i el compromís és ferm. Tot i que la realitat es mostra cada vegada més tossuda, més reàcia al canvi, a una major justícia i a una solidaritat més compromesa i sincera. La conquesta dels drets dels sense drets, de la veu dels sense veu, és cada vegada més entrebancada des del legalisme oficial.

Josep M. Manté, advocat del Collectiu Ronda, expressa així aquest descoratjament profund a l'esquema de treball del *Pla Global de Manlleu*, el 26 de febrer de 1996:

Ha passat el 1995. Deu anys després de la Llei continuem igual, malgrat les regularitzacions, les trampes, els invents dels contingents i les flexibilitats i l'ingent esforç desplegat en aquest tema per l'ONG i els afectats:

- Es fa difícil ser legal.
- Et deixa en una situació de permanent intranquil·litat.
- Facilita una estructura jeràrquica i dependent dels caps de les famílies.

Fixem-nos en la premsa, en els simposis, en les proclames: *tothom reclama la modificació de la Llei d'estrangeria* i, com a molt, *ens modifiquen el reglament*, després de sis anys d'haver-ho acordat.

S'ha reformat el reglament: el nou consagra «la igualtat davant la llei», però, tot i aquesta declaració de principis i determinades esmenes del reglament anterior, els drets, de fet, són per als legals: el sistema de contingents consagra els criteris subjectius i d'interpretació en oposició a la igualtat davant la llei. Així, els pactes de contingents entre estats transformen els migrants en mercaderia d'intercanvi.

Tot i la finestra única continuen els controls diferenciats i encara hi ha requisits de difícil obtenció. L'escassa durada dels permisos i la contínua lluita per la seva renovació creen de nou bosses de persones en situació irregular. I continuen les restriccions als drets de la dona a la pròpia residència i al treball, i als drets dels joves en complir els 18 anys.

Sense permís de residència l'immigrant no té cap dret, fora dels fonamentals: ni al treball, ni a la Seguretat Social ni a un subsidi d'atur, ni a contracte de lloguer, ni a l'empadronament, ni a la legalització de la família. L'il·legal no és ningú, i la seva dona i els seus fills encara menys.

El díptic «Osona i la interculturalitat» (hivern 1994) citava aquest comentari de Paco Candel: «Un ilegal no és un delincuente por más que esté fuera de una ley

bodrio como es la de extranjería. Un ilegal es un ser acosado».

L'escrit de Manté conclou amb aquesta dura constatació: «Deu anys de malson no han estat suficients perquè la Llei no sigui un obstacle a la integració».

■ Jameiat, cap on vas?

A partir del curs 1995-1996, Jameiat Essalam ha entrat en una tercera etapa. És la continuació de la que es tanca en un clima de crisi, una crisi que no ha cicatritzat. Crisi de creixement?

Tot i que encara resta com un pòsit del pensament i el tarannà dels catalans, com un referent informal de l'etapa anterior, ara Jameiat reflecteix una majoria d'edat dels marroquins. Hom ho expressa exactament així: hom distingeix entre maneres de fer pròpies dels catalans i dels marroquins, hi ha diferències.

Unes altres concepcions i actituds van imposant-se, doncs. Es constitueix una junta «com déu mana», es designen càrrecs. Els catalans acaben passant per coses per les quals abans no passaven.

A les dificultats de mantenir l'organització funcional de l'associació en comissions de treball, s'afegeixen encara inconvenients d'ordre organitzatiu en l'encaix dels horaris i els ritmes de treball. La dinàmica i la flexibilitat originàries resten enrere, alhora que l'associació es converteix en una estructura més pràctica, més preceptiva, més estricta.

D'altra banda, hi ha baixes d'antics membres, de puntals importants de Jameiat, marroquins d'entre els més vàlids. Han promocionat, ocupen llocs actius de responsabilitat en institucions i ONG: un d'ells és cap del CITE d'Albacete... Es troben a faltar, però forma part de la dinàmica.

I, a fora, el moment és dur: s'expressa més el rebuig al «moro», sorgeix un racisme més verbalitzat, més in-

solent, i apareixen pintades de refús als immigrants. Jameiat Essalam té més detractors que abans, també a l'administració.

La perplexitat i la incertesa calen en més d'un, d'altres malden per remuntar la situació actual. Molts es qüestionen: «Quin és el meu lloc dins l'associació?». És temps de repensar la pròpia activitat i la manera d'exercir i de viure el propi compromís. Uns diuen que cal creure-hi, d'altres que cal ser molt realistes.

Jameiat Essalam, però, té una presència pública i un reconeixement social consolidats. Continua essent un referent del treball amb immigrants, i ha esdevingut, al seu torn, un referent per a molts immigrants: un punt d'informació, d'assessorament, un lloc d'acollida, un espai d'amistat. Molts immigrants s'acosten a l'associació per resoldre els seus problemes individuals.

L'organització ara, però, és difusa: es reuneixen els que hi són, sobre la marxa, de deu a quinze persones, sense responsabilitats assignades ni gaire definides. Es pateix una manca de planificació i de lideratges clars i les reunions no són prou operatives: tracten bàsicament de qüestions d'organització de les activitats, les principals de les quals es mantenen vigents (el programa de ràdio, la revista, les festes...). Però, tot i que Jameiat continua relacionant-se amb altres grups, entitats i ajuntaments de la comarca, les seves activitats tendeixen a concentrar-se a Manlleu.

Ara que Jameiat disposa de recursos i de reconeixement públic, el grau de socialització i de consciència comunitària i la implicació personal han davallat. ¿És una paradoxa, o és llei de vida del procés evolutiu de les associacions i els col·lectius, com ho sol ser de les persones?

Però, sota les incerteses i les dificultats, mantenen l'íntima convicció que el procés d'integració social dels immigrants només pot avançar per la vocació i la voluntat dels professionals del treball social, dels for-

madors i dels advocats i juristes que defensen els seus drets, el seu dret a tenir drets.

Fora de la dinàmica interna de l'associació, la realitat compta, pesa.

Jameiat Essalam, en la seva intervenció al Congrés de Cultura d'Osona (novembre 1996), en fa aquesta valoració:

La immigració no és una novetat a Osona. En les últimes dècades, la població de la nostra comarca i de Catalunya gairebé s'ha duplicat gràcies a la immigració. Ara, al nostre paisatge natural i cultural, hem incorporat persones provinents d'un altre país i que tenen una llengua, una història, uns costums i unes tradicions pròpies.

Les quatre mesquites d'Osona, els gairebé sis-cents nois i noies escolaritzats als centres de Primària i Secundària, els comerços i les carnisseries Halal, la celebració del ramadà, els treballs que realitzen en el servei domèstic, en la construcció o en els escorxadors, la música que escoltem als carrers o a través de les antenes parabòliques... són signes d'aquesta identitat. La multiculturalitat és, des de fa temps, una realitat.

La majoria volen integrar-se al país que els acull, tot mantenint la seva pròpia identitat cultural. Viuen, no sense dificultats, amb la convicció que una cosa no nega l'altra.

Hi ha, però, moltes portes tancades. La primera és la seva regularització, les nombroses traves administratives dificulten la plena integració. La Llei d'estrangeria crea marginació. També molts prejudicis i estereotips: «ens treuen la feina...», «incrementen la delinqüència...», «ens fan perdre la nostra identitat...». Aquest recel o desconfiança també és fruit del desconeixement i per això existeixen dificultats quan es vol obrir una mesquita, quan es volen organitzar classes d'àrab per a infants o es vol iniciar un programa de ràdio.

Afavorir el diàleg intercultural demana voluntat política i consens social, exigeix polítiques globals d'immigració que comptin amb la implicació i la participació dels mateixos immigrants. La construcció de la societat intercultural demana el reconeixement de l'altre i defuig tot

paternalisme que considera l'immigrant com a inferior. La interculturalitat és aprenentatge mutu i autocrítica. La diversitat és una riquesa.

■ Jameiat a deu anys de camí

Ara, a deu anys de camí, Jameiat fa un respir, una pausa tot just, però sense deturar-se. Es disposa a escriure la seva trajectòria, a donar-la a conèixer, a compartir-la. I escriure una història, un procés, requereix fer memòria, mirar enrere d'una sola ullada, només per situar-se on s'és ara i en quina direcció cal obrir camí. La reflexió és, en aquest cas, una condició necessària prèvia a l'escriptura.

A deu anys de camí, doncs, més enllà de les il·lusions primeres i dels desencisos darrers, pot ser un bon moment per fer esment de coses, per reflexionar. Des de la lucidesa aconseguida a través de les vivències, des de la maduresa guanyada a munts d'experiència, que no d'experiments.

Jameiat Essalam té un patrimoni important: el pòsit d'una experiència acumulada a través de deu anys de camí, decantada al llarg d'una dedicació continuada. Un camí marcat per certeses i interrogacions, confiança i impotències, desànim, cansaments, complicitats i esperances. Un camí a través del qual Jameiat vol avançar cap a una societat més justa i solidària.

Deu anys després, ara com ara, Jameiat Essalam sintetitza els trets principals de la seva identitat, les fites de la seva trajectòria, i en fa, com a cloenda provisional del llibre, aquesta valoració:

– *Jameiat neix com un projecte de col·laboració entre diferents entitats i institucions: l'Escola d'Adults Miquel Martí i Pol, Càritas, Comissions Obreres i la Regidoria de Benestar Social de l'Ajuntament de Manlleu. És un exemple clar de resposta a la necessitat d'impul-*

sar polítiques de consens, integrant objectius i sensibilitats diferents.

– *Jameiat es constitueix com una associació mixta, formada per persones immigrades i del país, amb la finalitat d'assolir una mútua coneixença cultural, de plantejar reivindicacions i desenvolupar accions transformadores de l'entorn social. El treball comú, des de la diversitat de tarannàs i ritmes, de maneres de fer, de pensar, de ser i de creure, ha estat enriquidor per a tots, associació endins i associació enfora. Jameiat Essalam ha estat una escola de tolerància i de respecte. Aquest aspecte ha dificultat la gestió dels conflictes, de manera oberta, amb les altres entitats del barri.*

– *Amb la creació de Jameiat, han quedat enrere els plantejaments assistencials i les actuacions individuals per assolir un estil de treball comunitari. La diferència parteix del canvi de premissa del «treballar per» la immigració a «treballar amb» les persones immigrants. Aquest nou enfocament afavoreix:*

- La presa de consciència crítica de la realitat.
- La participació en l'expressió de les pròpies necessitats.
- La corresponsabilitat en la presa de decisions.
- La compartició de les accions per dignificar la consideració social, transformar l'entorn social i millorar la qualitat de vida.

– *Jameiat entén que el fet migratori s'ha d'abordar des d'una perspectiva global, intercultural i integradora. En aquesta línia ha actuat en els àmbits de:*

- L'acollida de les persones nouvingudes.
- La prevenció d'actituds racistes i xenòfobes.
- L'assistència a través de la recerca d'habitatge i feina i de l'assessorament i el tràmits jurídics.
- La promoció personal i col·lectiva.
- La mediació i la gestió de conflictes.

– *Jameiat ha realitzat una tasca important de mediació, un treball educatiu invisible i silenciós adreçat tant a les persones immigrades com a la població autòctona en general. Una mediació que afavoreix la cohesió i la mútua integració social. D'entre les seves actuacions de mediació, cal destacar:*

- En les relacions veïnals, afavorint la convivència i oferint canals de diàleg entre el veïnat.

- En els aspectes jurídics relacionats amb la regularització dels immigrants en el marc de la Llei d'estrangeria: permisos de residència i de treball, reagrupament familiar, empadronaments, expulsions...

- En casos concrets de persones en situació irregular.

- En l'accés a habitatges, facilitant el diàleg amb els propietaris o les immobiliàries.

- En els afers amb els organismes jurídics i policials.

- En els contactes amb els mitjans de comunicació local i comarcal.

- En les relacions amb les institucions pròpies de la població immigrant magribina: el halal, la mesquita, etc.

- En el tracte amb les entitats socials, culturals i esportives dels municipis de la zona.

– *Jameiat és un punt de referència per a les persones immigrades, les entitats i les institucions. Contribueix a crear i difondre una consciència pública sobre la necessitat de fomentar el respecte envers la diversitat concreta, de treballar en favor del reconeixement dels drets cívics de les persones immigrades i d'afavorir la seva integració social.*

– *La col·laboració amb altres entitats i institucions d'àmbit local, comarcal i nacional ha contribuït a incorporar altres dimensions i a aprendre altres experiències. La relació amb associacions com la Federació*

Classes d'àrab i cultura
berber a Torelló.

de Collectius Immigrants de Catalunya i SOS Racisme, la coordinació amb la Xarxa d'Ones per a la Diversitat, la participació en els seminaris i grups de debat promoguts i organitzats per Serveis de Cultura Popular, han ajudat a reforçar internament Jameiat Essalam i a projectar el seu estil de treball.

– *Pel que fa a l'organització, hi ha dificultats per crear estructures de treball flexibles i atractives que fomentin la participació i la mútua responsabilització.* Moltes persones acuden a l'associació només en funció de llurs interessos reals i de problemes que cal solucionar de forma immediata: preparació per al permís de conduir, tràmits per a l'adquisició d'un habitatge, recerca de treball, suport davant d'una ordre d'expulsió... Tot i haver-hi un grup que permanentment manté el caliu de l'associació, costa d'implicar les persones en tasques de responsabilitat.

– *La manca de participació de les dones immigrades en l'associació* ha estat, i ho continua essent, un dèficit greu. La relació de Jameiat amb les dones immigrades es fa, indirectament, a través de les activitats del Programa Icària: tallers de comunicació, pla d'inserció laboral... Cal destacar la tasca que desplega el Grup de Dones de Manlleu pel que fa a la incorporació de les dones immigrades en les seves activitats.

– *La relació amb els ajuntaments i altres administracions ha estat ambivalent.* Tot i que, en general, ha existit col·laboració i coordinació en relació amb els diferents projectes, els ajuntaments tendeixen a «municipalitzar» el treball i no entenen de la mateixa manera la interculturalitat. Un exemple és la impossibilitat d'organitzar —tot i les demandes de les famílies magribines— les classes d'àrab i de cultura berber, pel fet que no ha format part de les prioritats establertes en els programes municipals. No ha estat possible d'establir una línia conjunta de treball que complementés les competències i els objectius de les administracions amb els de les entitats i associacions.

– *La manca d'una avaluació permanent no ha permès d'elaborar un marc teòric que definís i orientés les actuacions de Jameiat Essalam. Ha mancat una dinàmica d'acció-reflexió-acció, amb el risc de reducció de l'activitat a mer activisme, sense el necessari i suficient cos teòric.*

■ Juliol de 1999

És una fita només en un camí que continua, un molló quilomètric. Només indica el moment en què s'ha formulat i s'ha transcrit aquesta trajectòria, aquesta reflexió. No és el final de res. Ha estat escrita gràcies a la invitació i a l'oportunitat de la Fundació Serveis de Cultura Popular, i s'afegeix a la colla de volumets d'una «Taleia» de molts i diversos col·lectius, entitats i associacions per fer del nostre un món més just, més solidari, més ample i més feliç.

Cal agrair-li, doncs, no sols la publicació i la difusió de la història d'aquest projecte, sinó el repte que això ha comportat per a Jameiat, de remirar arxius, papers, textos sempre provisionals. I repensar, repensar-nos, qüestionar-nos una vegada més, garbellar, adonar-nos d'on som, prendre consciència de nou d'allò que fem, formular en present el nostre compromís, escatir una vegada més cap on anem.

No ha estat fàcil escriure, deixar escrit. Intentar objectivitzar tantes vivències personals ha portat més d'un i més de dos debats a l'hora de posar en comú punts de vista, anàlisis, valoracions. Ara ja és publicat, ja és públic, ja ho heu llegit, ja teniu coneixement del que ha estat Jameiat Essalam fins al juliol de 1999.

D'ençà d'aquesta data sense cap mena de significació especial, caldrà observar com continua el fenomen immigratori, en quines condicions jurídiques, polítiques, socials, culturals es donarà, quines seran les actituds, els comportaments, les accions i reac-

cions que produirà, quins models de convivència i de diàleg intercultural s'aniran configurant.

Jameiat Essalam hi serà, en aquest esdevenir, segurament. No sols atenent-se a les condicions que puguin imposar-se, sinó posicionant-s'hi oportunament i importunament: reivindicant, aportant-hi la seva capacitat crítica i transformadora, coordinant-se amb altres entitats, moviments i institucions, impulsant models més justos, més humans de convivència. Des de la gent, des de baix, des de la praxi, dia a dia, participant en la història que no sempre surt als diaris, que no sempre s'escriu. Fins que tal vegada un dia com aquest torni a escriure's. Continuarà.

<i>Presentació</i>	7
Cada història és com una frase oberta	7
Jameiat Essalam en tres temps	8
<i>El repte de la immigració</i>	11
Els inicis de la immigració estrangera a Manlleu	11
Què representa immigrar	13
Aquell curs intensiu de juny i juliol de 1989	16
La batuda policíaca de la fàbrica d'en Puigneró	19
Accions i reaccions davant la immigració estrangera	20
<i>De treballar «per a» a treballar «amb»</i>	23
Què cal fer	23
Una associació mixta de catalans i immigrants	25
Comissions de treball i activitats	27
La regularització de treballadors estrangers	30
L'acollida dels infants immigrants a l'escola	33
On som i cap on anar	35
<i>Jameiat Essalam, per viure en la diversitat</i>	39
«El seu nom justifica les seves accions»	39
A Jameiat li espera una tasca difícil	40
El treball per comissions	43
El quart creixent de Jameiat	46
Què diu Jameiat Essalam d'ella mateixa	52
De 1994 a 1996: el pleniluni	56
«Ja ho veus, de marxa no ens en falta!»	58
<i>Deu anys després</i>	61
Jameiat en qüestió	61
Jameiat, cap on vas?	65
Jameiat a deu anys de camí	68
Juliol de 1999	73

Títols publicats

1. TRAJECTE LABOR (exhaurit)

És una cooperativa d'educadors especialitzats que pretén la reestructuració de la personalitat dels joves, a través de la convivència i la participació social.

2. CENTRE DE FORMACIÓ I PREVENCIÓ DE MATARÓ

Actua en el camp de la prevenció i la reinserció social de joves inadaptats. Opera per acollir activament la demanda concreta de cada noi i noia que s'hi adrecen.

3. MOVI D'A

Moviment d'Aturats del barri de la Mina, de Sant Adrià de Besòs. És una associació que té per objectiu l'ocupació juvenil. Pretén la integració dels joves al món laboral i a la societat on viuen.

4. LA VOLA

És una entitat que treballa en el camp de l'educació ambiental. Pretén que la societat, i en especial l'escola, participi activament en la solució dels problemes del medi ambient.

5. FUSTALL

És una associació que treballa en la formació i en la inserció social de nois amb problemes de fracàs escolar, en atur, propers al món de la delinqüència i la drogodependència.

6. MOVIBAIX

És un moviment educatiu en el temps lliure infantil i juvenil del Baix Llobregat. Ofereix serveis als centres d'esplai i als ajuntaments de la comarca amb un caràcter de servei públic.

7. EDUCACIÓ D'ADULTS A LA PERONA

Una experiència compromesa en la transformació de les deplorables condicions de vida de la comunitat gitana de la Perona, un barri de barraques desaparegut a Barcelona.

8. AULA-TALLER CRUÏLLA

És un servei que s'adreça a nois i noies dels barris barcelonins de Ciutat Me-

ridiana, Torre Baró i Vallbona que han deixat l'escola i no treballen.

9. CEPA (Centre d'Ecologia i Projectes Alternatius) (exhaurit)
Associació ecologista, científica i independent, que es proposa dotar d'una cobertura tècnica els grups de base i els moviments populars que promouen la defensa del medi i la qualitat de vida.

10. ESCOLA D'ADULTS LA VERNEDA-SANT MARTÍ

És un centre educatiu amb un projecte pedagògic i social definit: públic, pluralista i participatiu, integrat en el barri. Actua en la línia del que s'anomena desenvolupament comunitari.

11. CASAL DELS INFANTS DEL RAVAL

És un servei que té com a objectiu proporcionar als nens i nenes del barri del Raval de Barcelona l'esbarjo, l'educació i d'altres condicions de vida de què estan mancats però als quals tenen dret.

12. EXPERIÈNCIES D'ALFABETITZACIÓ

Tres col·lectius d'alfabetització —d'Osona, Castelldefels i la Mina— posen en comú les seves experiències i hi reflexionen conjuntament.

13. CLUB INFANTIL JUVENIL BELLVITGE

És una entitat pionera en l'educació en el lleure en el nostre país que presta un servei a la societat, des del barri de Bellvitge, a través de l'educació en l'esplai i el temps lliure.

14. TALLER ELS TRES TURONS

És una associació del barri del Carmel de Barcelona que treballa per a la rehabilitació i reinserció laboral i comunitària de persones amb trastorns psíquics.

15. TRINIJOVE

Una experiència de desenvolupament local a través de la promoció ocupacional, la inserció laboral, la informació i el lleure creatiu.

16. L'ESCOLA DEL BAIX

És una escola de formació de monitors i un centre d'investigació i documentació sobre l'educació en el lleure infantil i juvenil, a la comarca del Baix Llobregat.

17. CP'AC

Centre de Promoció i Gestió d'Iniciatives d'Autoocupació Juvenil de Catalunya. És un equip de joves professionals dedicats a l'assessorament en la creació de petites empreses i a la formació d'emprenedors.

18. ESCOLA DE L'ESPLAI

Ofereix cursos d'animació sociocultural i d'educació en el lleure, social i ambiental, contemplant alhora les dimensions humana i transcendent.

19. CASAL INFANTIL I JUVENIL DE MARIANAO

Des que, l'any 1985, el moviment de joves del barri de Marianao (Sant Boi de Llobregat) va ocupar un edifici il·legal a tall de *squatters* fins avui, el CIJM ha desplegat una intensa activitat social.

20. UN MODEL D'ESCOLA DINTRE DE LA PRESÓ

L'experiència de cinc anys de treball docent a l'escola de la presó de dones «Concepció Arenal» i a la presó d'homes «Salvador Dalí». Una tasca educativa ben poc coneguda i en un context marcat per una dura problemàtica social.

21. CASAL DE CULTURA

DE SANTA COLOMA DE GRAMENET
L'any 1976 un grup de persones sensibilitzades del barri de Santa Rosa va organitzar-se per impulsar un moviment de cultura popular compromès en la transformació de la societat des de la base.

22. EL SERVEI COLÒNIES DE VACANCES

És una entitat amb més de 25 anys d'història, amb vocació envers els infants, l'educació i la cultura. Actualment ofereix serveis de suport i d'infraestructura, fonamentalment cases de colònies.

23. ESCOLA D'ADULTS CONCÒRDIA

L'any 1975 sorgiren arreu de Catalunya diferents nuclis d'escoles d'adults lligades a moviments populars i d'ense-

nyants: un d'ells era el de Sabadell. El curs 1989-1990 diverses escoles s'unificaren en el Centre d'Adults Concòrdia.

24. ÀREA CULTURAL ORIOL

En el barri del Riu Nord, a Santa Coloma de Gramenet, un grup de persones desplega, des de l'any 1980, una tasca social, cultural i humanista adreçada a un col·lectiu que comprèn des dels infants i el jovent fins a la tercera edat.

25. MOVIMENT DE CENTRES D'ESPLAI CRISTIANS

Una realitat eclesial que està caracteritzada pel fet de proposar un projecte educatiu en el temps lliure a través d'una institució educativa com és el centre d'esplai.

26. EL SAFAREIG. GRUP DE DONES FEMINISTES DE Cerdanyola

És un grup plural, amb dones de diferents orígens i concepcions. El fet de ser un grup «de poble» possibilita d'incidir en la realitat del municipi i de participar activament en la creació de serveis i activitats per a les dones.

27. FORMACIÓ PROFESSIONAL I PRÀCTIQUES A L'EMPRESA A CATALUNYA

La reactivació econòmica a partir de la primera meitat dels anys vuitanta va fer emergir un nou model de transició al treball, que valora la formació de base i les capacitats de polivalència i d'iniciativa.

28. ESCOLA D'ACCIÓ ESPECIAL F. GARCÍA LORCA

L'experiència va començar el curs 1980-1981, al barri de Sant Roc, a Badalona. Va sorgir per acollir els nens i nenes —principalment de famílies gitanes— que, a causa de la seva marginació, no havien estat escolaritzats.

29. MINYONS ESCOLTES I GUIES SANT JORDI DE CATALUNYA

Engloba un total d'11.000 nois i noies d'uns 150 agrupaments, pertany a l'Escoltisme i Guiatge Catòlic i segueix els principis i el mètode fundat per Lord Baden-Powell, adequat a l'actualitat i adaptat a la realitat social i nacional de Catalunya.

30. FUNDACIÓ SANT PERE CLAVER
Des de la seva creació l'any 1987, la seva tasca assistencial envers les persones desvalgudes s'ha desplegat de forma sorprenent: el Grup Menjadors d'Infants, el Centre Obert Arrels, el Servei d'Acollida Els Quatre Vents.

**31. COLLECTIU DE CULTURA
POPULAR DE SANT VICENÇ
DELS HORTS**

Sorgeix l'any 1982 d'un grup de professionals de l'ensenyament, animadors de grups de joves i gent amb inquietuds envers el món juvenil.

32. CAN ENSENYA S.A.L.

És el resultat d'un procés iniciat l'any 1977 a Nou Barris (Barcelona) per una Cooperativa-Taller que treballava amb criteris terapèutics en un col·lectiu de minusvàlids.

33. CENTRE ESCLAT-BELLVITGE

El Centre Esclat-Bellvitge és una entitat sense afany de lucre que promou diversos projectes socioeducatius adreçats a tota la població del barri, infants i joves, si bé incideix d'una manera especial en els col·lectius d'inadaptats i en la població en situació de risc.

34. CASAL L'AMIC DE CAMPCLAR

Campclar és un dels barris tarragonins amb problemàtiques socials més greus. Des de 1983, un grup de joves inicia una tasca educativa que desemboca, l'any 1988, en la creació del Casal l'Amic.

**35. PROGRAMA SOCIAL
DEL COL·LEGI SANT IGNASI**

Es basa en el voluntariat social i la sensibilització envers la marginació. Des de l'escola es pretén que l'alumnat realitzi un procés de conscienciació que porti a un compromís de vida al servei dels altres i en favor de la justícia.

**36. ADSIS (Associació de Serveis
d'Iniciativa Social)**

És una entitat que promou i realitza serveis i activitats de caire social. D'entre els seus projectes hi ha els Tallers d'Iniciació Professional, el Centre Obert «Paraula» i Xarvol, xarxa de voluntariat.

37. GRANJA-ESCOLA SINAI

Un projecte per a joves que no poden integrar-se ni a Formació Professional ni

al món laboral. «Per a adolescents que l'escola no entén: una escola diferent».

38. COLLECTIU RONDA

Despatx d'advocats creat l'any 1972. Actualment segueixen en la tasca sobre les bases ideològiques d'unitat, independència, democràcia de base i anticapitalisme, des d'un model autogestionari; així de clar.

39. LA SAMBA KUBALLY

És l'Escola Africana d'Adults de Santa Coloma de Farners. Està compromesa en la recerca d'un model d'intervenció en matèria de formació de treballadors estrangers extracomunitaris.

**40. EL CENTRE D'ACOLLIMENT
PER A AFRICANS
SANT PAU DE MATARÓ**

Neix l'any 1983 a partir d'una interpel·lació que es fa la comunitat parroquial: què podem fer en favor dels africans que viuen a la zona? La resposta és un conjunt d'activitats i serveis de tot tipus.

41. ATENEU POPULAR SANT ROC

Des de la seva fundació l'any 1987, és un nucli dinamitzador d'aquest barri badaloní. Els seus objectius s'actualitzen de curs en curs a fi de respondre a les necessitats i als reptes.

42. SETEM

És una ONG de cooperació internacional, però no es dedica a la recaptació de fons ni al finançament de projectes de desenvolupament al Tercer Món. El seu capital són els seus voluntaris, formats i capacitats per a «col·laborar i aprendre».

43. GRUP DE SOLIDARITAT AKWABA

És una entitat nascuda l'any 1992 de l'agrupament Escolta Arrels al barri de Collblanc-Torrassa, de la ciutat de l'Hospitalet. Formada per joves, adults i gent gran, col·labora i organitza campanyes humanitàries i accions puntuals dirigides a la gent més necessitada de l'Hospitalet i del Tercer Món.

**44. ASSOCIACIÓ D'ESPECTACLES
INFANTILS I JUVENILS
ALS BARRIS LA RODA**

Moviment format per nombroses entitats infantils, juvenils i culturals de prop de quaranta barris i poblacions de Catalu-

nya. Programa espectacles per a infants als barris durant el curs escolar, un cop al mes. Organitza, també, tallers de reciclatge adreçats als joves i als monitors que estan en contacte amb els infants i s'ocupen de la seva educació en l'àmbit no formal. Una vegada l'any, fa la «Tamborinada».

45. FUNDACIÓ ENGRUNES

Entitat d'Esplugues de Llobregat que treballa al costat dels marginats amb l'objectiu de fer camí conjuntament amb ells i de lluitar contra la injustícia social, actuant des de dues perspectives: el treball com a instrument vertebrador i normalitzador, i el creixement personal com a via per esdevenir lliures, feliços i autònoms.

46. LATENCIÓ SANITÀRIA ALS IMMIGRANTS. L'EXPERIÈNCIA DEL CONSORCI SANITARI DE MATARÓ
El Consorci Sanitari de Mataró ha afrontat el repte d'oferir atenció sanitària als immigrants africans, des de l'actitud de reconèixer el fet de la diversitat cultural i ètnica, i de combatre els tòpics imperants sobre la medicina de la immigració.

47. XARXES D'INTERCANVI DE CONEIXEMENTS

Són un espai de trobada i de relació entre persones interessades a intercanviar coneixements, sabers i experiències en un context de comunicació mútua. Es basen en la reciprocitat i en les relacions igualitàries. Els intercanvis són totalment desmonetaritzats.

48. COORDINADORA CONTRA LA MARGINACIÓ DE CORNELLÀ

La Coordinadora intenta resoldre els problemes de feina, d'habitatge, de toxicomanies i de salut del col·lectiu menys afavorit de la societat i millorar les condicions de vida dels presos.

49. ASSOCIACIÓ ESBARGI

Esbargi (Educació Social Barris Giro-nins) és una associació d'educadors socials sense afany de lucre que des de l'any 1989 treballa per a la prevenció de la infància en risc social.

50. CA LA DONA

Espai físic i simbòlic de dones i grups vinculats al Moviment Feminista. S'hi fan debats, tertúlies, seminaris, festes, etc. Hi ha biblioteca, arxiu especialitzat i serveis d'informació. Edita una revista.

51. CENTRE DE REINSERCIÓ SOCIAL RECOLLIM

A partir de la recollida, recuperació i venda de roba de segona mà Recollim planteja una situació real d'acció productiva que motiva la inserció social, des del vessant laboral, de persones que estan en situació de marginació.

52. PLA D'ESCOLES ASSOCIADES DE LA UNESCO

Les Escoles Associades a la UNESCO generen, en el si d'aquesta organització, una dinàmica «de baix a dalt», complementària de la dinàmica «de dalt a baix» dels seus programes i recomanacions.

53. FUNDACIÓ PRISBA

Impulsa projectes socials per millorar la qualitat de vida de les persones necessitades de Ciutat Vella. Ofereix els serveis de Centre de dia per a gent gran, pis-llar, menjador social, servei de dutxes, bugaderia, una oficina d'informació i un espai per als infants del barri.

54. ASSOCIACIÓ JUVENIL LA ROTLLANA

Institució privada i de caràcter no lucratiu, amb seu a Badalona, que es planteja com una alternativa laica i progressista d'educació en el lleure.

55. CENTRE D'ESPLAI XIXELL

Entitat arrelada al barri del Centre de l'Hospitalet de Llobregat. El seu projecte educatiu és la proposta integral que els permet dirigir coherentment el procés d'intervenció educativa de l'entitat.

56. LLAR BETÀNIA

És un recurs residencial ubicat a Sant Feliu de Llobregat que ofereix estada limitada, atenció educativa i acompanyament laboral a dones joves amb problemes d'inadaptació social.

Subscripcions i comandes:

FUNDACIÓ SERVEIS DE CULTURA POPULAR

Provença, 324, 3r · 08037 Barcelona

Telèfon 93 458 30 04 · Fax 93 458 87 10

Imprès sobre paper ecològic

Experiències de Pedagogia Social

Amb la col·lecció d'opuscles «Taleia» la Fundació Serveis de Cultura Popular pretén fer conèixer les nombroses i variades experiències de pedagogia social que es realitzen al nostre país, sovint poc conegudes i reconegudes.

No és en va que la col·lecció porta el nom de «Taleia»: per crear-les i dur-les a la pràctica calen grans dosis d'imaginació, de constància i de solidaritat.

Esperem que aquestes publicacions fomentin l'intercanvi i impulsin noves iniciatives.

Jameiat Essalam

Jameiat Essalam, Associació d'Osona per la Pau, va néixer a finals dels anys vuitanta amb l'arribada dels primers immigrants magribins a Manlleu. Des d'aleshores, treballa per afavorir la integració social del col·lectiu magribí d'aquesta localitat. Ara, al cap de deu anys, Jameiat Essalam escriu i vol donar a conèixer la seva trajectòria. L'associació té un patrimoni important: el pòsit d'una experiència fruit de la dedicació continuada, un camí al llarg del qual vol avançar cap a una societat més justa i més solidària.

